

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Wydział Informatyki i Komunikacji

Katedra Badań Rynkowych i Marketingowych

Załącznik nr 2

dr Rafał Śpiewak

Autoreferat

**Przedstawiający opis kariery zawodowej, dorobku oraz osiągnięć
w pracy naukowo - badawczej**

Katowice 2022

Spis treści:

1. Imię i nazwisko:.....	3
2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.	3
3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.	3
4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy.	4
4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego.....	4
4.2. Omówienie celu naukowego ww. monografii, osiągniętych wyników i możliwości ich wykorzystania.....	4
4.3. Cel pracy i hipotezy badawcze	6
4.4. Narzędzia i metody badawcze.....	7
4.5. Struktura pracy	9
4.6. Wnioski końcowe i możliwości wykorzystania badań.....	13
5. Charakterystyka dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii Kościoła.....	18
5.1. Główne kierunki moich badań.....	18
6. Informacja o wykazaniu się istotną działalnością naukową, realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej w szczególności zagranicznej.....	37
7. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę	42
8. Członkostwo w towarzystwach naukowych:.....	48
9. Współpraca z czasopismami naukowymi:.....	48
10. Publicystyka/ audycje/ wywiady/ felietony:	49

1. Imię i nazwisko:

Rafał Śpiewak

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- 1998 r. – magister teologii w zakresie filozofii (Wydział Teologiczny Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie) – tytuł uzyskany na podstawie pracy pt.: *Logiczna teoria pytań Kazimierza Ajdukiewicza a fenomenologiczna teoria pytań Romana Ingardena*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Mieczysława Bombika; ocena: bardzo dobra z wyróżnieniem;
- 2002 r. – licencjat teologii pastoralnej (Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego); ocena: *valde bene*;
- 2006 r. – doktor nauk humanistycznych w zakresie historii (Wydział Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie) – stopień uzyskany na podstawie rozprawy pt.: *Gazeta Katolicka – Pismo duchowieństwa i ludu polskiego na Śląsku. Studium historyczno-doktrynalne*. Recenzenci: Prof. dr hab. Mieczysław Pater; Ks. prof. dr hab. Janusz Wycisło

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

Od 28. 09. 2011- 31. 07. 2014 r. pierwsze zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów na Wydziale Informatyki i Komunikacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach w wymiarze ½ etatu.

15. 09. 2014, nadal byłem zatrudniony jako pracownik naukowo-dydaktyczny, w wymiarze jednego pełnego etatu na Wydziale Informatyki i Komunikacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Początkowo pracowałem jako adiunkt w

Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów do 2021 r., a następnie w wyniku likwidacji tejże katedry przeniosłem się do Katedry Badań Rynkowych i Marketingowych.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy.

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Monografia naukowa: *Spółeczeństwo, naród, państwo na łamach „Gościa Niedzielnego” 1923-1939*; Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2022, ISBN 978-83-7875-806-8; e-ISBN 978-83-7875-807-5

Recenzent wydawniczy: ks. prof. dr hab. Jerzy Myszor

prof. UJ dr hab. Jacek Kołodziej

4.2. Omówienie celu naukowego ww. monografii, osiągniętych wyników i możliwości ich wykorzystania.

Uwagi wstępne, przesłanki podjęcia badań

Mimo roli, jaką odegrała prasa katolicka w okresie międzywojennym i znaczeniu przezeń posiadanego dla poznania ówczesnych dyskusji na temat kształtu państwa polskiego i roli Kościoła katolickiego w życiu społecznym, nie doczekała się ona żadnego monograficznego opracowania. Na ten temat powstało jedynie kilka publikacji. Do najważniejszych z nich należą prace Czesława Lechickiego¹ oraz Czesława Strzeszewskiego². Geografię wydawniczą wraz z typologią prasy

¹ C. Lechicki, *Poznańska „Kultura” (1936-1939)*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1985, nr 4(106) s. 47-62; C. Lechicki, *Prasa katolicka II Rzeczypospolitej*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1984, nr 2(23), s. 45-69; C. Lechicki, *Sprawa dziennika katolickiego w Warszawie*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1981, nr 2, s. 5-23.

² C. Strzeszewski, *Katolickie czasopiśmiennictwo społeczne w Polsce w dwudziestolecu międzywojennym*, „Roczniki Nauk Społecznych” 1978, t. 6, s. 29-49.

parafialnej przedstawił Wojciech Dutka³. Problemem prasy katolickiej zajął się także Jerzy Jarowiecki⁴ w swoim obszernym studium na temat prasy polskiej XIX i XX wieku. Na temat zaś działalności „Gościa Niedzielnego” w latach 1923-1939 ukazało się zaledwie kilka artykułów, głównie o charakterze przyczynkarskim lub też przy okazji publikacji jubileuszowych.

Konsekwencją przyłączenia w dniu 20 czerwca 1922 roku części Górnego Śląska do Polski było utworzenie nowej administracji apostolskiej, na czele której stanął ksiądz August Hlond, który jako rodowity Ślązak znał specyfikę społeczno-kulturową tego regionu. Następnie w roku 1925 powstała nowa diecezja, która pokrywała się terytorialnie z ówczesnym województwem śląskim, a ponieważ od początku podkreślano, że jest to Śląsk polski, tak więc tworzenie struktur instytucjonalnych nowej diecezji i jej funkcjonowanie wiązało się ściśle z integracją tej ziemi z państwem polskim, aktywizacją katolików w kształtowaniu życia społecznego, gospodarczego, kulturowego w regionie. Do realizacji tego celu niezbędne było odpowiednie i skuteczne medium. Stąd też jedną z pierwszych decyzji księdza Hlonda, którą podjął jeszcze jako administrator apostolski polskiego Górnego Śląska, było założenie w 1923 roku czasopisma „Gość Niedzielny”. Tygodnik ten był organem prasowym lokalnego Kościoła i stanowił swoiste przedłużenie ambony, służąc nowemu pasterzowi w ożywieniu zarówno życia religijnego nowej administracji kościelnej, jak i kształtowaniu świadomości propaństwowej i postaw obywatelskich.

Powołany przez księdza Hlonda tygodnik wpisywał się w ogólne nauczanie Kościoła, wedle którego ugruntowany katolicyzm powinien wiązać się z zaangażowaniem społecznym. Nauczanie to nabrało szczególnego znaczenia w okresie odbudowywania polskości po latach zaborów. W ocenie Andrzeja Paczkowskiego w odradzającym się państwie Kościół katolicki, oprócz uzasadnionej roli historycznej i kulturowej oraz znaczenia w życiu narodu, posiadał siłę oddziaływania społecznego⁵. W realizowaniu tej misji istotną rolę odegrała prasa katolicka o charakterze ogólnopolskim i regionalnym. W II Rzeczypospolitej stanowiła ona przeciwwagę wobec licznych tytułów prasowych nieprzychylnych Kościołowi oraz

³ W. Dutka, *Geografia wydawnicza prasy parafialnej Kościoła rzymsko-katolickiego w II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2007, z. 2, s. 75-94; W. Dutka, *Powstanie i rozwój prasy parafialnej Kościoła rzymskokatolickiego w II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2006, z. 2, s. 55-82; W. Dutka, *Typologia prasy parafialnej Kościoła Rzymskokatolickiego w okresie II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2008, t. 11, s. 38.

⁴ J. Jarowiecki, *Studia nad polską prasą XIX i XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1997.

⁵ A. Paczkowski, *Prasa polska w latach 1918-1939*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980, s. 242.

polskości, obejmując znaczący segment rynku wydawniczego. Wiesław Władyka oszacował jej łączny nakład na 25% całości nakładów polskiego czasopiśmiennictwa⁶ – dlatego też okazuje się ona nieocenionym źródłem badań nad recepcją katolickiej doktryny społecznej z lat 1918-1939.

4.3. Cel pracy i hipotezy badawcze

Celem prezentowanej monografii – w zamierzeniu o charakterze historycznym, teologicznym i prasoznawczym – było uzupełnienie badań zarówno nad tym śląskim tygodnikiem, jak i polską prasą katolicką okresu II Rzeczypospolitej w ogóle. (Także nad myślą społeczną Kościoła popularyzowaną za pośrednictwem tygodnika.) Jej przedmiotem jest wydawany w Katowicach tygodnik „Gość Niedzielny” z pierwszego okresu wydawniczego przypadającego na lata 1923-1939. Jak stwierdził w swej opinii wydawniczej prof. UJ dr hab. Jacek H. Kołodziej: „Bez wątpienia jest to zamierzenie ambitne i wyjątkowe, w literaturze prasoznawczej nowatorskie, oparte na pieczołowitej pracy archiwalnej: autor dostarcza licznych dowodów na to, że uważnie przestudiował wszystkie wydania (około ośmuset) „Gościa Niedzielnego” między 1923 a 1939 rokiem. Dostarczone przezeń liczne cytaty pochodzące z publicystyki tygodnika – same w sobie – układają się w wystarczająco wymowny ciąg ilustracji, myśli i przesłanek obrazujących społeczną, polityczną i religijną atmosferę międzywojnia na Śląsku, począwszy od początkowego okresu budowania zrębów państwowości polskiej i struktur diecezji śląskiej – aż po okres natężonej pracy ewangelizacyjnej i propagandowej tygodnika po 1926 roku, a później w latach bezpośrednio poprzedzających wybuch II wojny światowej.” Zwracając zaś uwagę na aspekt poznawczy pracy w swej opinii stwierdza: „Dzieło Rafała Śpiewaka ma liczne walory dobrze ilustrowanej przykładami, deskryptywnej monografii historyczno-opisowej. Jest to praca idiograficzna, przyjmująca i przybliżająca punkt widzenia Kościoła katolickiego na realizację swojej misji poprzez tygodnik wydawany na

⁶ W. Władyka, *Prasa II Rzeczypospolitej*, w: J. Łojek, J. Myśliński, W. Władyka, *Dzieje prasy polskiej*, Wydawnictwo Interpress, Warszawa 1988, s. 115. Zob. też: R. Habielski, *Wolność czy odpowiedzialność? Prasa i polityka w II Rzeczypospolitej*, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa 2013; T. Mielczarek, *Prasa w systemie politycznym Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939)*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2009.

przedwojennym Śląsku.⁷” Wobec powyższego z konieczności praca ma charakter interdyscyplinarny z zakresu prasoznawstwa, historii Kościoła i katolickiej nauki społecznej, co potwierdza również w swej opinii wydawniczej ks. prof. dr hab. Jerzy Myszor.

Hipotezą pracy uczyniono twierdzenie, że linia programowa tygodnika, będącego głównym kościelnym organem prasowym na Górnym Śląsku w okresie II Rzeczypospolitej, stanowiła wyraz troski o dobro społeczne, kondycję państwa i narodu polskiego.

4.4. Narzędzia i metody badawcze

Na pierwszym etapie badań przestudiowałem wszystkie numery „Gościa Niedzielnego” z lat 1923-1939. W doborze materiału badawczego przyjąłem kryterium tematyczne związane z publikowanymi na łamach tygodnika treściami oscylującymi wokół spraw społecznych i światopoglądowych. Interesowało mnie spojrzenie na ówczesną rzeczywistość społeczno-polityczną w świetle publicystyki pisma. W toku zbierania materiału badawczego wyłoniłem pięć kluczowych kategorii zagadnień, które zajmowały szczególne miejsce w publicystyce badanego tygodnika. Są to:

- (1) wizja relacji państwo–Kościół;
 - (2) zagrożenia światopoglądowe i społeczne;
 - (3) obrona rodziny, małżeństwa i modelu wychowania młodego pokolenia;
 - (4) stosunek do mniejszości żydowskiej;
 - (5) miejsce i rola Górnego Śląska w odrodzonym państwie polskim.
- wyróżniających się zagadnień.

W toku prowadzonej analizy interesowało mnie spojrzenie tygodnika na ówczesną rzeczywistość społeczno-polityczną. W nawiązaniu do postawionej na wstępie hipotezy na podstawie analizy treści publikowanych na łamach „Gościa Niedzielnego” starałem się odczytać i zinterpretować, w jaki sposób ówczesni

⁷ Z opinii wydawniczej, dr hab. Jacek H. Kołodziej, prof. UJ, Instytut Studiów Europejskich, z dnia 2 kwietnia, 2021.

redaktorzy definiowali najważniejsze problemy życia społecznego? Jak ukazywali miejsce i rolę Kościoła katolickiego w odradzającym się państwie polskim – zwłaszcza uwzględniając specyficzny kontekst Górnego Śląska? Z jakimi wyzwaniem światopoglądowymi i społecznymi musieli się mierzyć? Jakie zajmowali wobec nich stanowisko i jak je uzasadniali? Szczególnie ciekawa wydaje się próba uchwycenia sposobu mierzenia się „Gościa Niedzielnego” z ówczesnymi nurtami światopoglądowymi, często sprzecznymi, a nawet wrogimi wobec wartości chrześcijańskich.

Badania pozwoliły określić wskazywane przez „Gościa Niedzielnego” kryteria ładu społecznego, grożące mu niebezpieczeństwa, jak i sposoby ich przewyciężenia. W pracy starano się pokazać, że zagadnienia dotyczące kształtu państwa, jego kondycji duchowo-moralnej oraz roli Kościoła katolickiego i religii w przestrzeni publicznej, były istotnym, o ile nie głównym motywem publicystyki „Gościa Niedzielnego”. Próbowano zdefiniować wartości, które na łamach „Gościa Niedzielnego” uznawano za najważniejsze. W sposób szczególny starano się także odczytać zagrożenia dla państwa i narodu. Uwzględniona problematyka znalazła odzwierciedlenie w strukturze książki.

Proces badawczy prasy jako źródła historycznego jest, zgodnie z poglądem Jerzego Myślińskiego, „[...] pracochłonny, ale dający możliwości prześledzenia badanych zjawisk w ich wielostronnej złożoności”⁸. Autor ten uważa, że analiza publicystyki okresu minionego pozwala na odczytanie wybranych zjawisk czy procesów osadzonych w realiach życia codziennego oraz uchwycenie klimatu społecznego czasów, w których się ukazywała. Jego zdaniem prasa jako źródło historyczne w dużym stopniu umożliwia odtworzenie problemów społecznych, opinii ludzi, którzy tę prasę zarówno tworzyli, jak i czytali⁹. Prasa nie tylko w jakimś stopniu odbijała nastroje opinii publicznej, ale również tę opinie kształtowała. Słowa te odnoszą się także do „Gościa Niedzielnego” reprezentującego stanowisko lokalnych władz kościelnych, które traktowały go jako szczególnego rodzaju narzędzie oddziaływania duszpasterskiego w różnych, ważnych ówczesnie obszarach tematycznych.

⁸ J. Myśliński, *Uwagi o prasie polskiej przełomu XIX i XX w. jako źródle historycznym*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1974, nr 14/1, s. 8.

⁹ Ibidem, s. 10.

Podczas badań treści „Gościa Niedzielnego” starano się uniknąć błędu internalizacji, czyli „przypisywania autorom analizowanych wypowiedzi własnych pojęć, przekonań, założeń i sposobów opisu i kategoryzowania świata”¹⁰, dlatego też na potwierdzenie wniosków przytaczano fragmenty analizowanych tekstów¹¹. Zastosowana metoda umożliwiła odzwierciedlenie ówczesnej sytuacji społecznej oraz kluczowych elementów systemu wartości ważnych zarówno dla wspólnoty Kościoła, jak i społeczeństwa.

Zdaniem Jerzego Topolskiego, jeżeli ustala się fakt na podstawie informacji źródłowych mówiących bezpośrednio o tym fakcie, proces stawiania hipotezy oraz jej uzasadnienia niejako stapia się w jedną całość¹². Wobec tego analizę treści „Gościa Niedzielnego” w wybranych obszarach tematycznych zaliczyć można do metody bezpośredniej (indukcyjnej)¹³. Wnioskowania dotyczące linii programowej „Gościa Niedzielnego” i zajmowanego na jego łamach stanowiska w obszarze zagadnień społecznych i politycznych (społeczeństwo, naród, państwo) przeprowadzono na podstawie analizy publikowanych na jego łamach treści.

W opinii ks. prof. Jerzego Myszora: „Autor deklaruje, że starał się odczytać >>głębszą treść<< owych przekazów prasowych, tak by uchwycić również intencję nadawcy. Starał się także uniknąć błędu internalizacji, czyli przypisywaniu autorom omawianych artykułów własnych pojęć i opinii. Autor streszcza informacje, poglądy, opinie zawarte w artykułach, układa je w ciągi skutkowo – przyczynowe i jest w tym działaniu bardzo konsekwentny. Przy prezentacji poszczególnych problemów przyjmuje postawę zdystansowaną, streszcza poglądy, podkreślając konsekwentnie, że są to poglądy redaktorów Gościa Niedzielnego a nie jego - Autora pracy. To są plusy zastosowanej metody.”

4.5. Struktura pracy

Rozdział pierwszy niniejszej monografii ma charakter wprowadzający. W celu określenia stanowiska redakcji „Gościa Niedzielnego” wobec społeczno-politycznych

¹⁰ M. Lisowska-Magdziarz, op. cit., s. 26.

¹¹ Ibidem, s. 18.

¹² J. Topolski, *Metodologia historii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984, s. 385.

¹³ Ibidem, s. 384-385.

wyzwań Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku w latach 1923-1939 należało uwzględnić szerszy kontekst historyczny. Zarysowano w nim sytuację państwa i Kościoła oraz rozwój myśli katolickiej z okresu międzywojennego. Podjęto próbę ukazania roli, jaką w tamtym okresie przypisywano prasie katolickiej i jak ją uzasadniano. Ważne przy tym było uchwycenie wzrostu zaangażowania Kościoła katolickiego wobec wydarzeń społeczno-politycznych w skali regionalnej i ogólnopolskiej. Istotne było także uwzględnienie wszelkich przemian społecznych i światopoglądowych, które nabierały szczególnego znaczenia w kontekście dynamicznej sytuacji politycznej Polski.

Drugi rozdział pracy poświęcono analizie publicystyki dotyczącej relacji państwo–Kościół. „Gość Niedzielny” był czasopismem kościelnym, skierowanym do wiernych nowo utworzonej administracji apostolskiej w części Górnego Śląska, włączonej do państwa polskiego, która ostatecznie stała się diecezją śląską, czyli katowicką. Biorąc pod uwagę szersze tło dziejowe i ówczesną sytuację, periodyk spełniał też ważną misję społeczną. Docierając do swoich czytelników, nie tylko formował wiarę, ale starał się także kształtować ich postawy obywatelskie. Prawidłowo ukształtowana i dojrzała religijność miała się wyrażać w aktywnym życiu społecznym. Propagowanie wartości duchowych w sferze życia publicznego na łamach tygodnika stanowiło obronę wiary, a co za tym idzie: znaczenia i roli Kościoła katolickiego w życiu narodu i państwa. Katolicyzm ukazany został jako kluczowy czynnik państwowotwórczy, stanowiący budulec ładu społecznego. Dlatego obrona wartości duchowych i religijnych miała być dowodem troski Kościoła o państwo i naród polski. To sprawiło, że publicystykę „Gościa Niedzielnego” podporządkowano misji propagowania katolicyzmu społecznie zaangażowanego.

W kolejnym rozdziale skupiono się na sferze światopoglądowej. Po stu dwudziestu trzech latach Polska odzyskała niepodległość, ponownie zaistniała na mapie Europy i podlegała różnym ogólnoeuropejskim tendencjom politycznym i ideologicznym. Do najgroźniejszych zaliczano bolszewizm, narodowy socjalizm i działalność masonerii¹⁴. Tworzący i piszący na łamach „Gościa Niedzielnego” stanęli przed niezwykle trudnym i ambitnym zadaniem, gdyż w wielu kręgach idee socjalistyczne i liberalne były wyznacznikiem nowoczesności i rozwoju cywilizacyjnego. Redaktorzy dążyli do obrony katolicyzmu przed

¹⁴ E. Kozerska, *Państwo i społeczeństwo w poglądach Piusa XI*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2005, s. 8.

rozpowszechnianymi w społeczeństwie nurtami ideologicznymi, które były niezgodne z nauczaniem Kościoła. Celem publicystów stało się także wzmocnienie więzi narodowych i wspieranie dążeń do jedności polskiego społeczeństwa¹⁵. Starano się o to przy jednoczesnym zachowaniu świadomości przywiązania Górnego Śląska do rodzimej tradycji i kultury. Hierarchia kościelna postrzegala je nie tylko jako zagrożenie dla pozycji Kościoła w życiu społecznym, ale także jako groźne dla tożsamości i bezpieczeństwa państwa polskiego. W tej sytuacji starano się, by to katolicyzm wyznaczał kierunek rozwoju państwa, będąc siłą jednoczącą i wzmacniającą moralną kondycję narodu¹⁶.

Rozdział czwarty poświęcono zagadnieniu obrony rodziny i modelu wychowania młodego pokolenia. W kontekście rozwoju i bezpieczeństwa państwa wskazywano na rolę ochrony rodziny i znaczenia w życiu społecznym. To ona miała gwarantować właściwą kondycję państwa i narodu. Wartość rodziny była kluczowa dla określenia modelu wychowawczego i misji systemu edukacji.

W kolejnej części przeanalizowano publicystykę „Gościa Niedzielnego” poruszającą zagadnienia związane z mniejszością żydowską w Polsce, często podejmowane na łamach innych pism okresu międzywojennego¹⁷. Zbadano wyrażane na łamach „Gościa Niedzielnego” opinie o Żydach oraz powiązane z nimi konteksty.

Ostatni rozdział poświęcono rozumieniu polskości Górnego Śląska na łamach „Gościa Niedzielnego”. Był to okres kształtowania się polskiej państwowości tuż po przyłączeniu do Polski części Górnego Śląska. W związku z tym starano się odczytać troskę Kościoła katowickiego o kondycję narodu i państwa polskiego w tym regionie. Wynikała ona z procesu dziejowego, którego kulminacją i zwieńczeniem było przyłączenie tych terenów do Polski w 1922 roku. Rozdziałowi przyświecało pytanie,

¹⁵ Por. A. Zwoliński, *Wprowadzenie do rozważań o narodzie*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2005, s. 18 i n.

¹⁶ C. Strzeszewski, *Wpływ katolickiej myśli i działalności społecznej na życie społeczne Polski*, w: *Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1832-1939*, red. C. Strzeszewski, R. Bender, K. Turowski, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1981, s. 631.

¹⁷ D. Libionka, *Obcy, wrodzy, niebezpieczni: obraz Żydów i „kwestii żydowskiej” w prasie inteligencji katolickiej lat trzydziestych w Polsce*, „Kwartalnik Historii Żydów” 2002, nr 3, s. 318-338; także: A. Landau- Czajka, *W jednym stali domu... Koncepcje rozwiązania kwestii żydowskiej w publicystyce polskiej lat 1933-1939*, Instytut Wydawniczy Polskiej Akademii Naukowej, Warszawa 1998; D. Grzybek, *Żydzi i kwestia żydowska w publicystyce „Przeglądu Powszechnego” w latach 1884-1939*, „Studia Historyczne” 2015, nr 2, s. 169-195; P.J. Jastrzębski, *Kwestia żydowska w publicystyce „Myśli Narodowej” w latach 1921-1926*, Centrum Edukacji Europejskiej, Toruń 2005; D. Pałka, *Warunki dialogu Kościoła katolickiego z Żydami w II Rzeczypospolitej*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2005, nr 18, s. 141-155; M. Niendorf, *Święty Maksymilian Maria Kolbe a sprawy żydowskie na łamach prasy niepokalanowskiej (1918-1939)*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego” 1998, nr 4, s. 20-33.

w jaki sposób redakcja „Gościa Niedzielnego” starała się wydobyć najgłębszy sens tej przynależności, ujmując ją zarówno z perspektywy regionalnej, jak i ogólnopolskiej. W tym aspekcie istotnym celem pracy stało się ukazanie moralnej misji Górnego Śląska wobec odrodzonej Rzeczypospolitej.

4.6. Wnioski końcowe i możliwości wykorzystania badań

Analiza „Gościa Niedzielnego” z okresu międzywojennego pozwala stwierdzić, że linia programowa tygodnika, będącego głównym kościelnym organem prasowym na Górnym Śląsku w okresie II Rzeczypospolitej, stanowiła wyraz troski i dobro społeczne, kondycje państwa i narodu polskiego. Bieg wydarzeń potwierdził, że była ona wówczas nie tylko uzasadniona, ale wręcz bezcenna.

„Gość Niedzielny” zgodnie z zamysłem jego założyciela księdza Augusta Hlonda zawartym w *Zachęcie arcypasterskiej* z jego pierwszego numeru wnosił ducha Chrystusowego w „duszne życie społeczne”¹⁸. Przeprowadzony proces badawczy, którego efektem jest niniejsze obszernie opracowanie „Gościa Niedzielnego” z okresu międzywojennego, dowiódł, że czasopismo charakteryzowało się niezwykłą determinacją w trosce o byt i kondycję społeczeństwa, narodu i państwa. Reprezentował on stanowisko, że w porządku doczesnym priorytet przysługuje celom duchowym jednostek zorganizowanych w społeczeństwo. W jego optyce wartości duchowe powinny determinować cel i zasady funkcjonowania państwa¹⁹. Była to wizja wynikająca z nauczaniem papieży tamtego okresu, zwłaszcza Leona XIII i Piusa XI²⁰.

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że Kościół oskarżany niejednokrotnie o klerykalizm, wtrącanie się do polityki, hegemonię życia publicznego, w istocie bronił wolności w myśl zasady, że religia nie jest sprawą prywatną i nie może zostać zepchnięta do roli drugoplanowej czy wręcz marginalnej. Nie mogła być też sprowadzona jedynie do kategorii „pobożnościowej” z pominięciem możliwości oddziaływania na codzienne życie i wybory podejmowane w przestrzeni społecznej. Świadoma i pogłębiona religijność afirmowała się i potwierdzała poprzez postawy obywatelskie oraz zaangażowanie społeczne. To na katolikach, zdaniem redaktorów tegoż czasopisma, na pierwszym miejscu miała spoczywać odpowiedzialność za kształt życia społecznego. Konieczność zaangażowania uzasadniano tym, że nie chodzi tu jedynie o dobro Kościoła katolickiego jako

¹⁸ A. Hlond, *Arcypasterska zachęta*, op. cit., s. 1.

¹⁹ K. Grzybowski, B. Sobolewska, op. cit., s. 55.

²⁰ Zob. E. Kozerska, op. cit.

instytucji, ale w istocie chodzi o dobro całego społeczeństwa i państwa, ponieważ wartości ewangeliczne w wymiarze społecznym mają wartość uniwersalną.

„Gość Niedzielny” w okresie międzywojennym stał się ważnym nauczycielem życia społecznego, narodowego i państwowego. Ówczesni redaktorzy dzięki głębi spojrzenia na złożoną rzeczywistość społeczno-polityczną, wnikliwej znajomości prawdy o człowieku, a co za tym idzie: także o społeczeństwie, o istocie państwa, wnieśli spory wkład w historię Polski z perspektywy Górnego Śląska. To, przed czym przez całe lata, niestrudzenie i konsekwentnie przestrzegali swoich czytelników, potwierdziło się. Przewidywany na wiele lat wcześniej ogrom zniszczeń, miliony unicestwionych istnień ludzkich w wyniku katastrofy II wojny światowej, zarówno faszyzmu, jak i bolszewizmu, stały się bolesnym doświadczeniem wielu narodów. Człowiek, kiedy stanął na gruzach europejskiej i chrześcijańskiej cywilizacji, przekonał się o szaleńczej i niszczycielskiej mocy systemów politycznych bezwzględnie odrzucających Boga i element nadprzyrodzony z życia społecznego. Wiele lat wcześniej na łamach „Gościa Niedzielnego” przestrzegano przed tym i starano się temu zapobiec. Uważano, w myśl nauczania papieża Pius XI, że odrzucenie Boga jako praźródła państwa i władzy doprowadzi do stanu, w którym społeczeństwa utracą wrażliwość i orientację w przestrzeganiu zasad moralnych. Taki stan w konsekwencji doprowadziłby do destrukcji państwa, a nawet cywilizacji²¹.

Przeprowadzone badania publicystyki „Gościa Niedzielnego” potwierdziły, że stał on mocno na stanowisku, iż autentyczne życie religijne musi wyrażać się poprzez zaangażowanie w życie państwa i narodu w duchu nauczania Kościoła. Dlatego równocześnie z pogłębianiem zasad wiary pobudzano nieustannie czytelników do zaangażowania obywatelskiego i brania odpowiedzialności za kształt życia społecznego. W publicystyce nie ograniczano się wyłącznie do prezentowania określonych poglądów, poruszania kwestii trudnych, ale co niezwykle wzbogacało jego rolę: czasopismo nadawało impuls do społecznego zaangażowania katolików. „Gość Niedzielny” z okresu międzywojennego ilustruje bogate życie społeczności katolickiej diecezji śląskiej oraz jej zaangażowanie w licznych organizacjach i stowarzyszeniach. Biskupi August Hlond, Arkadiusz Lisiecki i Stanisław Adamski wraz z całym duchowieństwem zarówno oferowali wiernym inicjatywy duszpasterskie, jak i wspierali w realizacji działań społecznych. Odpowiadali oni

²¹ E. Kozerska, op. cit., s. 67.

przez to na wyzwania czasu, w którym przyszło im pełnić posługę pasterską. W konsekwencji skala społecznego zaangażowania katolików świeckich dowodziła, że ówczesny Kościół na Śląsku nie tylko dostrzegał i pisał o wielorakich zagrożeniach oraz przeciwnościach, ale starał się im skutecznie stawić czoła. „Gość Niedzielny” z okresu międzywojennego stanowi tego potwierdzenie, gdyż niewątpliwie poprzez swoją publicystykę zatroskany był o kondycję państwa i ład społeczny inspirowany Ewangelią.

Do fundamentalnych wartości, których nieustannie broniono na łamach kościelnego tygodnika, należała rodzina, a w niej małżeństwo oraz odpowiedzialność za wychowanie młodego pokolenia. Kondycja rodziny, co wielokrotnie wyjaśniano w różnych artykułach, decydowała o kondycji całego społeczeństwa i państwa. Wykazywano silną współzależność pomiędzy kryzysem w rodzinie a kryzysem państwa. Im większy kryzys rodziny, tym większe stawiano wymagania państwu w trosce o jej trwałość i siłę. Młodzieży pozbawionej więzi rodzinnych, w opinii publicystów tygodnika, groziła utrata tożsamości moralnej, a zarazem narodowej. Szkodliwe zjawiska społeczne, będące wynikiem upowszechnianych ateistycznych światopoglądów, piszący w „Gościu Niedzielnym” rozpatrywali z perspektywy duchowej. W publicystyce „Gościa Niedzielnego” ateizacja, relatywizacja wartości były niczym innym jak przejawem walki duchowej adwersarza Boga z Nim samym. Broniono prawdy o człowieku, narodzie i państwie, osadzając ją na gruncie duchowym. Nie chodziło o walkę z ludźmi, ale o walkę z kłamstwem, fałszem i błędem. Sprzeciwiano się ideom, które pomniejszały godność ludzką, arbitralnie dostosowując pojmowanie człowieka jedynie do własnych koncepcji i wizji społecznych, jak również stopniowo zatruwały całe państwa i narody.

„Gość Niedzielny” był czasopismem wydawanym w obronie najświętszych ideałów – wartości religijnych i patriotycznych, ważnych dla duchowej kondycji państwa i narodu. Bez nich nie można było mówić ani o jego tożsamości narodowej, ani o podmiotowości w państwie, gdyż wzajemnie się one warunkowały. Bez tkanki duchowych wartości, których gwarantem był Kościół katolicki, zdaniem publicystów „Gościa Niedzielnego”, społeczeństwo ulegałoby stopniowej infiltracji i indoktrynacji przez obce mu światopoglądy. Naród polski niepostrzeżenie ztracałby swoją tożsamość, a tym samym siłę przetrwania. Szerszy kontekst ukazany w pracy potwierdził, że zagrożenie było ogromne i nieustanne. Publicystyka „Gościa Niedzielnego” przez cały okres międzywojenny była wyrazem walki o kondycję

duchową i moralną społeczeństwa, narodu i państwa. Była ona ukazywana jako wartość kluczowa ponad ziemskimi wartościami czy też dążeniami politycznymi. Nie można było uznać, że jest wystarczająco zabezpieczona. Chodziło między innymi o prawne jej zagwarantowanie ze strony państwa, ale jednocześnie nie marginalizowano sprawy zasadniczej, a mianowicie kondycji życia religijnego wiernych Kościoła, ich samoświadomości i zaangażowania w życie społeczne.

Wierność Kościołowi i jego nauczaniu była ukazywana na łamach „Gościa Niedzielnego” jako ostoja. Nabierało to szczególnego znaczenia w odniesieniu do osoby i nauczania papieża Piusa XI, przyjaciela Polski, a przy tym umysłu niezwykle przenikliwego i rozumiejącego powagę swoich czasów. Potwierdzeniem tego były jego liczne encykliki oparte na wnikliwej analizie sytuacji społeczno-politycznej o głębokim przesłaniu nie tylko dla wiernych Kościoła katolickiego, ale całych społeczeństw w tamtym czasie. „Gość Niedzielny” starał się, by czytelnik nauczony doświadczeniem dziejowym i wpatrzony w liczne przykłady wspaniałomyślności obywatelskiej i patriotyzmu pielęgnował przekazane przez poprzednie pokolenia wartości duchowe.

Analiza treści „Gościa Niedzielnego” z okresu międzywojennego okazała się cennym studium natury życia politycznego. Jego publicystyka ujawniła determinację w kształtowaniu świadomości czytelników i pobudzaniu ich do różnorodnej aktywności społecznej czy politycznej. Redaktorzy tegoż tygodnika patrzyli dalekosięźnie i skrupulatnie wyjaśniali złożone i nie zawsze dostrzegalne przez przeciętnego obywatela sposoby oddziaływania prasy antyklerykalnej na świadomość, wybory i postawy o charakterze ideowo-światopoglądowym. Powszechne sięganie do historii może przyczynić się do lepszego zrozumienia współczesności. Należy zgodzić się z myślą Marca Blocha przywołaną przez Jerzego Kłoczowskiego, że:

[...] jest wielką tragedią, gdy badanie przeszłości pozostawia się historykom, zaś teraźniejszość – dziennikarzom lub co najwyżej socjologom. W rzeczywistości bowiem istnieje jedna tylko wiedza o człowieku w czasie, wiedza która wymaga bezustannego łączenia studiów nad światem umarłych z obserwacją żywych²².

Przedstawiona w niniejszej pracy problematyka zapełnia pewną lukę badawczą, ale otwiera także nowe obszary poszukiwań i analiz. Wiele poruszonych

²² J. Kłoczowski, *Chrześcijaństwo i historia*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1990, s. 18.

tu kwestii nabiera aktualności, gdyż jak kalka powracają one wciąż w przestrzeni życia społecznego.

Obecnie „Gość Niedzielny” funkcjonuje jako tygodnik opinii o zasięgu ogólnopolskim²³. Obok „Przeglądu Powszechnego” należy do pism długowiecznych, gdyż ukazuje się z przerwami od prawie stu lat. Po 1989 roku stał się jednym z najbardziej poczytnych i opiniotwórczych tytułów prasowych o zasięgu ogólnopolskim. W roku 2019 jego nakład sięgał blisko 110 tysięcy egzemplarzy²⁴. Rozmach i głębia treści publikowanych na łamach „Gościa Niedzielnego” w okresie 1923-1939 może stanowić cenne źródło inspiracji dla realizacji misji Kościoła przez współczesne media katolickie w obliczu aktualnych dylematów społecznych i światopoglądowych. W szczególności zaś może rzucić nowe światło na kształtowanie przekazów mediów katolickich odnoszących się do zagadnień na styku relacji państwo–Kościół. Niniejsza praca może stać się też przyczynkiem do interdyscyplinarnej refleksji naukowej nad powtarzalnością niektórych procesów społecznych i politycznych, w których szczególnego znaczenia nabiera społeczna nauka Kościoła. Współzależność poszczególnych etapów historii wydaje się tak silna, że wyjaśniają się one nawzajem. Poznanie historii może być pomocne w rozwiązywaniu dzisiejszych problemów państwa oraz kształtowaniu jego przyszłości. Może wreszcie przyczynić się do innego spojrzenia na obecną rolę Kościoła katolickiego w państwie, by zrozumieć, że jego stanowisko wobec różnorodnych spraw społecznych i politycznych stanowi wyraz ogromnej troski i odpowiedzialności Kościoła za społeczeństwo, naród i państwo.

W niniejszej pracy chciano uchwycić przesłanie ideowe czasopisma na tle ówczesnych procesów społeczno-politycznych, jakie zachodziły w okresie odradzania się państwa polskiego z perspektywy Kościoła katowickiego. Zagadnienia poruszane na łamach „Gościa Niedzielnego” niemal sto lat temu, choć pozornie odległe, wydają się wciąż bardzo aktualne. Analiza treści publikowanych na łamach periodyku z okresu międzywojennego pozwala wykazać liczne analogie do współczesności²⁵. Badanie zjawisk występujących w przeszłości może też pomóc w ocenie aktualnych procesów społeczno-politycznych i związanych z nimi zagrożeń.

²³ A. Pethe, „Gość Niedzielny”..., op. cit., s. 303.

²⁴ M. Kurdupski, *Tygodniki opinii ze spadkami w 2019 roku*, „Gazeta Polska” *najbardziej w dół*. „Wydawnictwa będą miały problem z utrzymaniem się na rynku”, Wirtualne Media, 18 lutego 2020, <https://www.wirtualnemedia.pl/artikel/sprzedaz-tygodnikow-opinii-2019-ranking-ostro-w-dol-gazeta-polska-sieci> [dostęp: 20.12.2020].

²⁵ T. Buksiński, op. cit., s. 138.

Stają się one wyraźniej dostrzegalne i zrozumiałe w świetle wiedzy o zjawiskach społeczno-politycznych tamtej epoki²⁶. W tym znaczeniu badania treści prasy z okresu międzywojennego nabierają szczególnego znaczenia dla współczesnego czytelnika.

5. Charakterystyka dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii Kościoła

5.1. Główne kierunki moich badań

Na mój dorobek naukowy składają się dwie monografie autorskie, (jedna publikacja w oparciu o rozprawę doktorską, druga awansowa na stopień doktora habilitowanego) i trzy monografie współautorskie. Ponadto artykuły w czasopiśmie naukowych oraz rozdziały w monografiach. Cały mój dorobek obejmuje łącznie 35 tekstów z czego 2 sprzed doktoratu i 33 po doktoracie.

Moja działalność badawcza i idący za nią dorobek publikacyjny wiąże się z zainteresowaniami o charakterze interdyscyplinarnym. Można je przyporządkować do takich zasadniczych obszarów tematycznych jak: aksjologia mediów i znaczenie wartości w życiu społecznym; rola mediów w aspekcie pastoralnym Kościoła katolickiego; historia Kościoła katolickiego na Śląsku badana na podstawie źródeł prasowych.

Nadmienię też, że już na etapie studiów magisterskich podjąłem się pionierskich badań nad dwiema teoriami pytań, które zrodziły się na gruncie polskiej filozofii i logiki prawie równocześnie, choć niezależnie od siebie. Pierwszą zaproponował Kazimierz Ajdukiewicz i osadził ją najogólniej mówiąc na fundamencie filozofii analitycznej, drugą, której autorem był Roman Ingarden wyrosła z jego metody fenomenologicznej. Celem moich badań było przeanalizowanie i porównanie obu teorii pytań tych dwóch wybitnych polskich myślicieli. Moja praca magisterska znalazł

²⁶ M. Lisowska-Magdziarz, op. cit., s. 10.

uznanie recenzentów i została opublikowana w dwóch odrębnych artykułach na łamach czasopisma naukowego UKSW „Studia Philosophiae Christianae”²⁷.

Zdobyta przeze mnie wiedza na różnych etapach edukacji oraz doświadczenie w pracy w środowiskach uczelni o różnym profilu naukowym wpłynęły na ścieżkę mojego rozwoju naukowego i prowadzonych badań. W swoich poszukiwaniach badawczych starałem się spoglądać na wybrane zagadnienia z różnych perspektyw naukowych co skutkowało interdyscyplinarnością moich zainteresowań i poszukiwań. Zasadniczym obszarem moich badań stale pozostawały jednak media i komunikacja społeczna. Ich wyniki znalazły wyraz publikacyjny w monografiach oraz czasopismach polskich i zagranicznych.

Będąc wieloletnim pracownikiem naukowo-dydaktycznym Katedry Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów a następnie Katedry Badań Rynkowych i Marketingowych na Wydziale Informatyki i Komunikacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach brałem udział w wielu projektach badawczych, konferencjach naukowych polskich i zagranicznych. Badania te oscylowały wokół takich zagadnień jak system wartości w przestrzeni medialnej, misja mediów publicznych, społeczna odpowiedzialność mediów oraz media regionalne w aspekcie kreowania tożsamości regionalnej. Były to następujące projekty badawcze prowadzone w ramach badań statutowych Katedr Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów oraz Badań Rynkowych i Marketingowych²⁸:

2015 – Media i komunikacja społeczna wobec ekonomicznej, społecznej, kulturowej i aksjologicznej rzeczywistości XX i XXI wieku. Etap I

2016 – Media wobec ekonomicznej, społecznej, kulturowej i aksjologicznej rzeczywistości XX i XXI wieku. Etap II

2017 – Media wobec ekonomicznej, społecznej, kulturowej i aksjologicznej rzeczywistości XX i XXI wieku. Etap III

2018 – Media akademickie w nowej (zmediatyzowanej) rzeczywistości i technologii

2019 – Problematyka rozwoju regionalnego i lokalnego w przekazach mediów publicznych, społecznych i samorządowych w woj. śląskim. Etap I

²⁷ R. Śpiewak, Fenomenologiczna teoria pytań Romana Ingardena, „Studia philosophiae christianae” nr 2/2001, Warszawa 2001, s. 102-118; R. Śpiewak, Kazimierza Ajdukiewicza i Romana Ingardena teorie pytań, „Studia philosophiae christianae” nr 1/2002, Warszawa 2002, s. 69-82.

²⁸ Potwierdzenie w załączniku nr 4 – „Oświadczenia współautorów publikacji, potwierdzenia i certyfikaty”

2020 – Dziennik Zachodni, TVP 3, Radio Katowice, Gość Niedzielny, internetowe portale samorządowej – media regionalne i lokalne w procesach tworzenia i realizacji polityki regionalnej w woj. śląskim. Etap II

2021 – Tożsamość regionalna jako determinanta misji mediów religijnych i lokalnych na przykładzie Górnego Śląska (jako kierownik projektu)

2022 – Społeczna odpowiedzialność mediów społecznościowych oraz wykorzystanie mediów społecznościowych w komunikowaniu działań organizacji z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu. Etap I – w trakcie realizacji

Przedmiotem przeprowadzonych przeze mnie procesów badawczych były między innymi aspekty społeczno-polityczne mediów kościelnych oraz uwarunkowania obecności duchowieństwa w przestrzeni medialnej. Ważnym kontekstem moich badań była też śląska tożsamość i jej obraz w przekazach medialnych.

Moje zainteresowania badaniami prasoznawczymi w kontekście historii Śląska sięgają okresu poprzedzającego uzyskanie tytułu doktora nauk humanistycznych w zakresie historii Kościoła. Podjąłem wówczas badania nad nieopracowanym wówczas naukowo ważnym czasopismem ukazującym się na Górnym Śląsku (w Królewskiej Hucie dziś Chorzowie) na przełomie XIX i XX wieku zatytułowanym: „Gazeta Katolicka. Pismo duchowieństwa i ludu polskiego na Śląsku.”²⁹ Duszpasterstwo i polityka, choć w konkretnych uwarunkowaniach społecznych niejednokrotnie się stykają, muszą być jednak umiejętnie rozdzielone, w imię głoszonej przez Kościół zasady rozdziału pomiędzy sferą polityczną a religijną. Efektem przeprowadzonego wówczas procesu badawczego było udowodnienie tezy, iż w ówczesnym kontekście historycznym i doktrynalnym czasopismo to rozminęło się ze wspomnianą zasadą i w swej publicystyce było sprzeczne z przesłaniem ideowym swojego podtytułu. Stało się przez to instrumentem w realizacji celów jednej partii politycznej jaką była niemiecka partia Centrum.

W związku z tym mój główny profil badawczy i dalsza działalność naukowa nadal związana była z mediami, w tym szczególnie prasą katolicką. Badałem ją

²⁹ R. Śpiewak, „Gazeta Katolicka. Pismo Duchowieństwa i ludu polskiego na Śląsku” 1896-1910. *Studium historyczno-doktrynalne*. Wydawnictwo Muzeum w Chorzowie, Kraków-Chorzów 2006.

zwracając szczególną uwagę na aspekt relacji państwo-Kościół, kwestii światopoglądowych, narodowościowych i społecznych.

Konsekwencją zgłębiania wymienionych wyżej zagadnień jest wspomniana już moja główna publikacja poświęcona publicystyce „Gościa Niedzielnego” ukazującego się na rynku prasowym na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym, okresie który ukształtował dla Kościoła nowe uwarunkowania polityczno-państwowe i światopoglądowe. Pozwoliło to uchwycić ewolucję publicystyki katolickiego czasopisma w obszarze relacji państwo-Kościół, kwestii światopoglądowych i narodowych. Zaowocowało to refleksją, iż mimo jasno wyrażanego stanowiska w kwestiach światopoglądowych czasopismo legitymizujące się mandatem władz kościelnych nie powinno angażować się w konkretne działania o charakterze politycznym. Wszelkie próby wikłania Kościoła w partykularne interesy jakiejś siły politycznej, lub też opowiadanie się po którejś ze stron sporu politycznego, zawsze grożą relatywizacją jego nadrzędnej misji, która zmieniałaby znaczenie w zależności od celów wyznaczonych przez daną partię lub instytucję państwa.

Jednym z przedmiotów moich dociekań był aspekt aksjologiczny mediów sytuujący się w obszarze etyki dziennikarskiej. W zmieniającym się dynamicznie świecie wraz z rozwojem nowych technologii medialnych ważne zagadnienie stanowi odpowiedzialność dziennikarska wpisująca się w realizację misji mediów. W tym kontekście podjąłem badania, których efekty opublikowałem w artykule: „O nadużywaniu emocji w tekstach dziennikarskich³⁰”. W swych analizach sięgnąłem po najnowsze ustalenia z dziedziny psychologii, medycyny, pragmatyki językowej i etyki. Zwróciłem uwagę, że język jest nie tylko narzędziem opisywania rzeczywistości, ale posiada także moc jej kreowania. Zająłem się zagadnieniem pragmatyki języka jako narzędzia używanego w celu wywołania negatywnych emocji. Niektóre słowa czy zdania wyrażone w różnych kontekstach zawierają silny ładunek emocjonalny. Emocje zaś mają znaczący wpływ na proces myślenia i podejmowania decyzji. Wg. Krzysztofa Szymanka emocja tłumi wszelkie niezgodne z nią myśli i refleksje. Intelpekt wówczas staje się sługą umysłu emocjonalnego³¹. Ponadto we współczesnych mediach oprócz słów coraz większego znaczenia nabiera obraz. Ma on większą moc sugestywności i jego oddziaływanie w dużym stopniu uniemożliwia odbiorcy

³⁰ R. Śpiewak, *O nadużywaniu emocji w tekstach dziennikarskich*, w: *(KO)MEDIA. Konteksty dyskursu medialnego*, red. J. Gołuchowski, D. Konieczna, K. Zdanowicz-Cyganiak, Warszawa 2014, s. 163-176.

³¹ K. Szymanek, *Sztuka argumentacji. Słownik terminologiczny*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2008, s. 255.

kontrolowanie jego oddziaływania. O ile w przypadku słów odbiorca ma możliwość kreowania własnych wyobrażeń o tym obraz opanowuje całą jego świadomość bądź podświadomość. Na podstawie badań empirycznych sformułowałem kilka wniosków aksjologicznych dotyczących misji dziennikarstwa. Oddziaływanie na emocje w tekstach dziennikarskich może być potężną siłą manipulacji a nawet niszczenia odbiorcy. Emocje powinny wspomagać przekaz medialny, ale nie powinny zakłócać obrazu rzeczywistości. Powinny być wyważone i proporcjonalne. Choć wypowiedziane bądź zapisane przez dziennikarza słowa żyją już własnym życiem, dziennikarz powinien mieć świadomość, że bierze odpowiedzialność także za konsekwencje, które one wywołały. Owe postulaty etyczne nabierają znaczenia zwłaszcza w kontekście komercjalizacji dziennikarstwa, gdzie poczytność i oglądalność stają się dla koncernów medialnych decydującym kryterium stymulującym efekt ekonomiczny.

Ponieważ pod wpływem dynamicznych zmian technologii medialnej zmienia się sposób uprawiania dziennikarstwa, stąd sprawą pilną wydaje się nadążanie z refleksją aksjologiczną za tymi zmianami. W nurcie tej refleksji sytuuje się mój kolejny artykuł: „Prawda w mediach – warunek konieczny czy wystarczający?”³². Podjąłem się w nim próby rozstrzygnięcia dylematu etycznego związanego z pracą dziennikarza. Rolą mediów jest między innymi informowanie, uświadamianie, uwrażliwianie, ostrzeganie społeczeństwa. Jest to możliwe pod warunkiem jak najstaranniejszego i sumiennego docierania do prawdy i zgłębiania jej. Zagrożeniami wobec tej ważnej funkcji mediów, a tym samym i dziennikarstwa, są nie tylko takie zjawiska, jak kłamstwo, manipulacja, fake newsy, postprawda, niedbałość, powierzchowność, pośpiech, ale także instrumentalne szafowanie prawdą. Uderza to w misję mediów i niweczy fundamentalną rolę dziennikarstwa. Media z uwagi na swą specyfikę są składową zarówno sfery życia politycznego, jak i rynku ekonomicznego. Wobec tego, że prawda w mediach uwarunkowana jest ekonomicznie i politycznie, istnieje niebezpieczeństwo instrumentalizacji prawdy, żonglowania nią, szantażowania, stymulowania opinii publicznej według partykularnych interesów. Rodzi się tu wiele wątpliwości, co do motywów i intencji dziennikarzy, gdyż prawda powinna być przekazywana tylko bezinteresownie co niejednokrotnie leży w

³² R. Śpiewak, *The Truth In The Media – the necessary condition, but still sufficient?* w: *Megatrends and media. Digital Universe*, red.: Z. Buckova, L. Rusnakova, M. Solik, Trnava 2019, s. 257-274.

sprzeczności z interesem organizacji medialnych. Z prawdą integralnie związana jest również kategoria dobra wspólnego, które ona zapewnia i chroni. To powoduje, że w imię prawdy należy uwzględnić szerszą hierarchię wartości, co niejednokrotnie stawia jej dysponenta w sytuacji dylematu, o ile nie konfliktu sumienia. W wyniku przeprowadzonych analiz sformułowałem tezę, że dziennikarz musi nie tylko poświęcać uwagę poznawaniu i przekazywaniu prawdy za pośrednictwem mediów, ale również prawdzie o kwalifikacji moralnej własnych decyzji, ich najgłębszych motywów i skutków, które mogą pociągnąć. Istotne jest zatem nie tylko rzetelne dochodzenie do prawdy na podstawie kryteriów warsztatowych i etycznych, ale także kwestia kwalifikacji moralnej czynu, jakim jest publikowanie zdobytych informacji. Samo dotarcie do prawdziwych informacji nie jest wystarczającym warunkiem ich publikacji. Możliwa jest bowiem logiczna antynomia kłamania za pomocą zdań prawdziwych na drodze stosowania implikatur. Ważne jest branie pod uwagę szerszych kontekstów jak również uwzględnianie kryterium dobra wspólnego oraz szacunku dla godności osoby ludzkiej i bezpieczeństwa społecznego.

Zagadnienia z dziedziny aksjologii mediów i misji dziennikarstwa w perspektywie nauczania Kościoła katolickiego zajmuje szczególne miejsce w nauczaniu papieża Franciszka od początku jego pontyfikatu. Zainspirowany jego przesłaniem dla ludzi mediów podjąłem się jego analizy, która ukazała się w postaci artykułu w czasopiśmie „Verbum”³³. Papież Franciszek zauważa, że docenienie daru mowy i nowoczesnych narzędzi komunikacji, wymaga podejmowania stale na nowo refleksji nad kondycją społeczeństw i Kościoła w tym względzie. Jest to zadanie o tyle pilne, że współczesne osiągnięcia technologiczne zrewolucjonizowały nie tylko proces komunikacji, ale wywarły głęboki wpływ na język i jego treść. Mówi się wręcz o nowym języku globalnym i globalnej rewolucji kulturowej. Wiele pojęć podstawowych, które dotychczas kształtowały cywilizację zachodnią zostało zdekonstruowanych i przedefiniowanych. Stało się to możliwe dzięki Internetowi, który cały świat, dotychczas bardzo zróżnicowany, uczynił globalną wioską. Niemniej jednak oprócz zbliżenia się ludzi, spowodował też liczne podziały, a przede

³³ R. Śpiewak, Media in the role of Good Samaritan, cruel robbers or different observers. An ethic study based on the chosen proclamation of the Pope Francis for the World Day of Mass Media. VERBUM, Praha 2017.

wszystkim wywołał efekt samotności w sieci. Dlatego też Chrystusowy nakaz misyjny: „Idźcie na cały świat i głoscie ewangelię” (Mk 16, 1) w kontekście Internetu i nowych mediów stawia Kościół i papieża wobec nowych wyzwań. W czasie swego pontyfikatu papież Franciszek wiele razy spotykał się z dziennikarzami i odnosił się do roli jaką dzisiaj powinny odgrywać środki społecznego przekazu. Skierował on dotychczas dwa specjalne orędzia, w których poruszył szereg zagadnień dotyczących współczesnej kondycji mediów i ich misji. Ich publikacja związana była z obchodzonym co roku Światowym Dniem Środków Społecznego Przekazu. Zdaniem papieża media, jako szczególnego rodzaju narzędzie komunikacji, mogą wobec człowieka występować, albo w roli Miłosiernego Samarytanina, okrutnych zbójców, albo obojętnych obserwatorów. W związku z tym papież dostrzega pilną potrzebę odbudowania poczucia jedności w świecie. Służyć temu ma pozytywny przekaz medialny, promujący kulturę spotkania i wzajemną otwartość. Powyższe zagadnienia wydają się być podstawowymi wektorami, po których powinny poruszać się współczesne media.

Pozostając w nurcie aksjologicznym chcę zwrócić uwagę na projekt badawczy prowadzony w ramach badań statutowych zrealizowany w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów w latach 2016-2017, którego byłem współautorem. Była to pierwsza w naszym środowisku próba empirycznego poszukiwania odpowiedzi na pytania o styk mediów i poglądów studentów śląskich uczelni wobec wartości oraz ich moralności w aspekcie deklaratywnym. W ankiecie przeprowadzonej wśród 389 studentów pierwszego roku Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Politechniki Śląskiej, Uniwersytetu Śląskiego, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego, Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach, Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego im. Jana Długosza w Częstochowie zapytano o wyznawane przez nich wartości, stosunek do moralności, poglądy na politykę, etos dziennikarski oraz udział w kulturze za pośrednictwem mediów. Efekty przeprowadzonego procesu badawczego mogą stanowić pomoc w szeroko rozumianym procesie kształcenia studentów, ale także ciekawą inspirację w zakresie socjalizacji mediów. Owocem procesu badawczego stała się publikacja, której byłem współautorem. Jej interdyscyplinarny charakter może stanowić ponadto inspirację do kontynuowania tych poszukiwań i dokonywania zestawień poglądów młodych ludzi pod wpływem przekazów medialnych na kolejnych etapach rozwoju technologii

medialnej i procesów komunikacji. W moim rozdziale podjąłem próbę uchwycenia i zinterpretowania tendencji zmian moralności wśród młodych ludzi. Wielość i różnorodność przekazów medialnych wynikająca z pluralizmu mediów może sprzyjać relatywizmowi moralnemu. Świat mediów, zwłaszcza cyberprzestrzeń staje się wówczas „targowiskiem wartości” stąd istotne wydaje się badanie wszelkich przemian światopoglądowych szczególnie wśród młodych ludzi. Monitorowanie tej rzeczywistości pozwala diagnozować w jakim stopniu i jak głęboko zmieniający się kontekst kulturowy prowadzi do zmian mentalnościowych oraz moralności. Wyniki badań pozwoliły mi na stwierdzenie, że na ówczesnym etapie młodzi ludzie w kwestii ocen moralnych różnych zjawisk pozostawali pod wpływem dwóch zasadniczych czynników: rodziny i mediów. Znakomita większość deklarowała, że rodzina jest dla nich w największym stopniu wzorcem zachowań moralnych, zjawisk społecznych i nauczycielem wartości. Niemniej jednak oceny takich zjawisk jak aborcja, eutanazja, gender, homoseksualizm, pornografia dziecięca, posiadanie czy używanie narkotyków były mocno spolaryzowane, co potwierdza silny wpływ mediów na ich ocenę moralną tych zagadnień.

Kolejny obszar moich zainteresowań badawczych związany jest z komunikacją religijną, obecnością treści religijnych w mediach publicznych oraz kompetencją komunikacyjną duchowieństwa.

Z racji pełnienia w ciągu 10 lat posługi duszpasterza akademickiego interesowałem się jakością komunikacji ze studentami przez organizacje kościelne adresowane do młodych ludzi w dobie nowych technologii medialnych. Przez wiele lat badałem proces poszukiwania nowych sposobów docierania do studentów przez różne ośrodki duszpasterstwa akademickiego w Polsce. Rozwój nowych technologii zmienił nie tylko praktyki komunikacyjne, ale także sposoby percepcji treści. Dla współczesnych młodych ludzi cyberprzestrzeń stanowi wręcz konieczny warunek funkcjonowania i urzeczywistniania różnych inicjatyw. Od lat stanowi także wyzwanie dla Kościoła. Niemniej jednak Kościół by realizować swoją misję wciąż musi pozostawać wspólnotą bezpośrednich i żywych relacji. A zatem koherencja tradycyjnych, bezpośrednich form i nowoczesności staje się wyzwaniem komunikacyjnym współczesnej wspólnoty Kościoła. Przeprowadzone badania empiryczne pokazały istnienie wielu form aktywności medialnej prowadzonej przez

ośrodki duszpasterstwa akademickiego, niemniej jednak dostrzec można było wyraźny brak profesjonalizmu. Aby wzmocnić komunikację z młodym odbiorcą i uczynić ją bardziej atrakcyjną i skuteczną potrzebne zatem są rozwiązania systemowe, instytucjonalne i zaangażowanie specjalistów z dziedziny komunikacji. Rezultat moich badań znalazł wyraz w publikacji pod patronatem Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, której redaktorami byli Dorota Piątek i Szymon Ossowski³⁴.

Niniejsze badania kontynuowałem chcąc uchwycić jak zmieniają się media ośrodków duszpasterstwa akademickiego w Polsce, będące szczególnym rodzajem mediów środowiskowych skierowanych do studentów. Wpisywały się one w szerszy projekt badawczy „Media akademickie w zmediatyzowanej rzeczywistości” realizowany w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów w ramach badań statutowych, którego byłem współautorem. Asumptem do ponownego podjęcia badań w tym obszarze było wskazanie papieża Benedykta XVI, który nazwał Internet „nową areną digitalną” i „digitalnym kontynentem”, który potrzebuje jak to określił papież Franciszek odpowiednio przygotowanych „cybermisjonarzy”.

Po przeprowadzeniu badań empirycznych wysunąłem wnioski o charakterze ogólnym: narzędzia medialne, z których korzystają poszczególne ośrodki duszpasterstwa akademickiego, zasadniczo albo odzwierciedlają działania wspólnoty, albo nawiązują do aktywności, które mają miejsce w rzeczywistości realnej. Treści publikowane w cyberprzestrzeni służą przede wszystkim informacji i integracji osób związanych z poszczególnymi ośrodkami oraz ich promocji oferty wobec potencjalnych jej adresatów. Noszą znamiona szczególnego rodzaju reklamy religijnej. Stanowi to naturalną i oczywistą funkcję tych narzędzi. Wydaje się jednak, że należy tę funkcję stale poszerzać o działania i projekty medialne, które będą miały zasięg bardziej uniwersalny. Brakuje portalu duszpasterstwa akademickiego o zasięgu ogólnopolskim, który integrowałby wszystkie ośrodki i wspierał ich działalność, a przede wszystkim intensyfikował ich aktywność w cyberprzestrzeni. W dobie umiędzynarodowienia polskich uczelni koniecznym wymogiem jest wprowadzenie różnych opcji językowych. Brakuje ogólnopolskiego, dedykowanego kanału w serwisie YouTube o charakterze ewangelizacyjnym czy

³⁴ R. Śpiewak, *Tradycja i nowoczesność. Nowe media w duszpasterstwie akademickim*, w: *Komunikowanie Społeczne w dobie nowych technologii*, red. D. Piątek, S. Ossowski, Poznań 2017.

preewangelizacyjnym, skierowanego do studentów. Badania ujawniły, że ośrodki duszpasterstwa akademickiego przenoszą swoją aktywność głównie w stronę mediów społecznościowych. Jednakże ogranicza się to jedynie do Facebooka. W niewielkim stopniu wykorzystane są inne, bardzo popularne wśród młodzieży media społecznościowe, takie jak Twitter czy Instagram. Bardzo poważnym problemem jest ciągle jeszcze amatorski charakter korzystania z nowych technologii medialnych. Wyraża się to w niekonsekwencji i chaotyczności projektowania i administrowania zarówno stron internetowych, jak i kont w mediach społecznościowych. Brakuje także specjalnej aplikacji. Ciekawym przedsięwzięciem byłoby wykorzystanie gamifikacji. Wyniki badań i próbę ich interpretacji opublikowałem na łamach naukowego czasopisma o profilu teologiczno-historycznym, w celu wzmocnienia jego recepcji w środowisku teologów³⁵. Wydaje się, że badania te powinny być nadal kontynuowane włączając do nich różnych specjalistów medioznawców, teologów-pastoralistów, psychologów i kulturoznawców nadając im bardziej holistyczny i interdyscyplinarny charakter.

W swojej pracy badawczej podjąłem się też analizy uwarunkowań i wyzwań obecności osób duchownych w przestrzeni medialnej w aktualnym kontekście społeczno-kulturowym i światopoglądowym, która miała doprowadzić do sformułowania reguł tej aktywności.

Problematyka ta nabiera szczególnej aktualności w kontekście mediatyzacji, której ulega także sfera religii. Szczególnie ważne jest to ze względu na bardzo pilną potrzebę odpolitycznienia przekazu medialnego nie tylko mediów katolickich czy kościelnych, ale także publicznych i komercyjnych, w których występują osoby duchowne w celu uchronienia wyjątkowej misji Kościoła w przestrzeni medialnej. Owocem moich analiz był artykuł w monografii wydanej przez Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie pod redakcją Agnieszki Hess, Marii Nowiny Konopki oraz Weroniki Świerczyńskiej-Główni³⁶.

³⁵ R. Śpiewak, *Zagospodarowywanie cyberkontynentu – media studenckie duszpasterstwa akademickiego w Polsce*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” T. 52, z. 2, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2019, s. 373-392.

³⁶ R. Śpiewak, *Duchowny w mediach. Aktualne uwarunkowania i wyzwania*, w: *Dynamika przemian w mediach*, red.: A. Hess, M. Nowina Konopka, W. Świerczyńska-Głównia, Wyd. Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019, s. 145-166.

W świecie pluralistycznym, wolnym i demokratycznym możliwość wyrażania swoich poglądów, ocen i osądów jest z formalnego, prawnego i technologicznego punktu widzenia możliwe dla każdego obywatela. Rodzi się jednak pytanie, czy duchowny w mediach może i powinien dowolnie korzystać z ogólnie przysługujących mu praw? Czy wyjątkowość misji kapłana nie nakłada na niego pewnych ograniczeń mających na celu nie tyle krępowanie go, ile ochronę i uwydatnienie jego misji? W swoich analizach wskazywałem, że obecność duchownego w mediach powinna być przede wszystkim zorientowana na uniwersalną misję Kościoła. Poważnym niebezpieczeństwem staje się w tym kontekście chęć bycia celebrytą, czy wręcz politykiem i bezkrytyczne uleganie mechanizmom funkcjonowania mediów. Jawi się to jako problem z zakresu edukacji medialnej duchownych, zagadnienia wciąż słabo rozwiniętego w literaturze przedmiotu. Na podstawie przeprowadzonych analiz sformułowałem kilka postulatów wobec duchownych występujących w mediach:

1. Roztropność w zajmowaniu stanowiska wobec różnych spraw społecznych. Istnieją bowiem spory, które bardziej nacechowane politycznie niż ewangelicznie.
2. W debacie publicznej duchowny ma być głosicielem nauki Kościoła i powstrzymywać się od wyrażania swojego prywatnego stanowiska.
3. Przenikanie sfery publicznej treściami wiary, w szczególnych przypadkach społecznym nauczaniem Kościoła, zawsze powinno się odbywać na zasadzie perswazji, z zachowaniem absolutnego szacunku dla wolności i godności każdego człowieka.
4. Konieczne jest uwzględnienie pluralizmu społecznego i światopoglądowego, co oznacza szacunek dla odmiennych stanowisk. Skutkuje to tym, że podejmowanie trudnych kwestii może dokonywać się tylko na gruncie dialogu. Dla prowadzenia wszelkiego dialogu pluralizm jest warunkiem koniecznym. Jest ponadto oczywistym aspektem wspólnoty eklezjalnej oraz stanowi pierwszą i nieodzowną przesłanką woli Bożej wobec każdej wspólnoty jako takiej. Pluralizm ma być motywem wielowymiarowego wysiłku poszukiwania prawdy. Jeśli wszystkie strony dialogu stawiają za nadrzędny cel dojście do prawdy, zawsze będzie on prowadził do jeszcze większego zrozumienia i zjednoczenia.

Bardzo istotną konstatacją moich poszukiwań badawczych jest twierdzenie, że duchowni w mediach mają nie tyle interpretować nauczanie Kościoła, co je głosić.

Trzymanie się tej zasady uchroniłoby wielu odbiorców mediów przed zamętem i dezorientacją. A nade wszystko przed postrzeganiem instytucji Kościoła jako strony w sporze politycznym.

Inny obszar moich zainteresowań mediami oscyluje wokół zagadnień historii mediów w aspekcie polityczno społecznym. Badałem zarówno treści jak i formy katolickich przekazów medialnych w przeszłości. Wyniki moich badań prezentuje cykl następujących publikacji:

- *Obecność katolickich treści religijnych w mediach publicznych po ustawie medialnej z 1992 roku*, Łódzkie Studia Teologiczne, 27/1/ 2018, s. 155-174.

- *Nauka społeczna Kościoła w 100 lat od «Rerum Novarum» – w obronie podstawowych ideałów społecznych*, w: *Audycje Radia Watykańskiego: treści, konteksty, interpretacje. Na podstawie wybranych nagrań*, red. J. W. Adamowski, D. Kuźmina, J. Woźniak-Kasperek, Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2021, s. 291-306.

- *The Workers' Issue in the Press of Upper Silesia at the Turn of the 19th and 20th Centuries*, w: *Media Economics. Economic issues in the media. Theory and practice*, red.: B. Nierenberg, J. Gołuchowski, M. Łuczak, A. Pethe, M. Barańska, D. Marquardt, PWN, Warszawa 2018, s. 64-78.

- *Obraz rzeczywistości politycznej w publicystyce „Gościa Niedzielnego” w roku 1945*, w: *Relacje Kościół – państwo na Górnym Śląsku w latach 1945–1989. Konflikt ideologiczny*, red. A. Dziurok, Wyd.: IPN, Warszawa – Katowice 2019, s. 53-91.

- *Influence of the media on the participation of citizens in the processes of creating and implementing social and economic policy in the interwar period in Poland – case study Gość Niedzielny – online inspirations for contemporary times*, w: *Marketing Identity. Offline is the New Online*, red. A. Kusa, A. Zauskova, Z. Buckova, FMK, Trnava 2019, s. 311-322.

- *Rola mediów katolickich w stymulowaniu polityki w regionie na przykładzie „Gościa Niedzielnego” z okresu międzywojennego w województwie śląskim*, w: *Media w procesie tworzenia i realizacji polityki regionalnej w województwie śląskim*, red. Z. Widera, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2021.

- *Influence of catholic media on citizenship*, “European Journal of Science and Theology”, June 2020, Vol. 16, no. 3, s. 95-106. (140 pkt.)

- *The Mission of the Catholic Church for the State in the Discourse of “Gosc Niedzielnny” during Poland’s Interwar Period*, „Religions” 2021, 12 (3), 188. <https://doi.org/10.3390/rel12030188> (100 pkt.)

Po okresie, w którym katolickie przekazy medialne były mocno ograniczane przez władze komunistyczne w Polsce w 1989 r. nastąpiła faza „odprywatyzowania religii” w sferze mediów publicznych. Po odzyskaniu wolności pojawiła się nowa jakość w relacjach państwo-Kościół. Zarówno Kościół jak i państwo znalazły wiele motywów współdziałania i budowania społeczeństwa otwartego, demokratycznego i obywatelskiego. Szczególną tego egzemplifikacją stała się możliwość tworzenia programów katolickich w mediach publicznych. Ogromną rolę odegrała w tym względzie uchwalona pod koniec 1992 r. ustawa medialna. W moich badania podjąłem się uchwycenia kontekstów i uwarunkowań pojawienia się treści religijnych w mediach publicznych oraz próby dokumentacji ich form. W wyniku procesu badawczego zebrałem i sklasyfikowałem programy cykliczne, filmy dokumentalne i fabularne, teatry telewizji i seriale telewizyjne, reportaże oraz programy tworzone w ośrodkach telewizji regionalnej. Ponadto zebrałem również audycje religijne emitowane w Polskim Radio. Badania te pozwoliły określić stopień tejże obecności na tle całej oferty programowej mediów publicznych po 1989 r. Możliwości jakie stworzyła sytuacja prawna i społeczno-polityczna oraz zaawansowanie technologiczne dały asumpt do realizacji misji Kościoła w przestrzeni medialnej. Wyzwaniem stał się pluralizm światopoglądowy w społeczeństwie i dynamicznie zmieniający się kontekst kulturowy. Badania ujawniły wciąż aktualną potrzebę kształcenia profesjonalnych kadr dla tworzenia katolickich przekazów medialnych

zarówno z grona duchownych jak i osób świeckich. Okazało się, że od początku Kościół musiał i wciąż musi przechodzić w tym względzie swoistą metamorfozę uwzględniając dynamiczne zmiany zarówno technologiczne jak i kulturowe, by w kompetentny sposób tworzyć ofertę medialną i wypełniać treściami religijnymi współczesny areopag. Wyniki badań zostały opublikowane na łamach naukowego czasopisma „Łódzkie Studia Teologiczne”³⁷.

Kolejnym zagadnieniem, którym się zająłem w ramach projektu prowadzonego pod kierownictwem prof. Janusza Adamowskiego zatytułowanym: *Audycje Radia Watykańskiego: treści, konteksty, interpretacje. Na podstawie wybranych nagrań* była analiza treści cyklu audycji Radia Watykańskiego poświęcona społecznemu nauczaniu Kościoła. Efektem mojej pracy badawczej był rozdział w monografii zwięzłej wyżej wymieniony projekt³⁸. Wykazałem w niej, że jednym z kluczowych narzędzi służących upowszechnianiu społecznego nauczania Kościoła były media katolickie. W tamtym okresie szczególną rolę prócz prasy odgrywało radio. W początkowym okresie transformacji ustrojowej w Polsce duże znaczenie miały audycje Radia Watykańskiego. Rozgłoszenia ta stanowiła narzędzie integrowania, informowania i formowania katolików. W latach 90-tych niewątpliwie stanowiła ona istotny kanał komunikowania i popularyzowania społecznego nauczania Kościoła. Audycje polskiej redakcji Radia Watykańskiego były skierowane do polskich katolików, ale także do szerszego grona odbiorców. Mimo tego, że społeczeństwo stawało się coraz bardziej pluralistyczne, wciąż w znacznej części pozostawało katolickie. To sprawiało, że audycje Radia Watykańskiego nabierały szczególnego znaczenia społecznego. Podkreślić należy istotny kontekst jego działalności, jakim było zasiadanie na Stolicy Piotrowej papieża Polaka. Ta okoliczność wzmacniała autorytet tej rozgłoszenia oraz zaufanie do niej wśród polskich słuchaczy.

W zasobach Polonijnej Biblioteki Cyfrowej (PBC) znajdują się trzy zdigitalizowane około 5-cio minutowe audycje Radia Watykańskiego z cyklu: „Nauka społeczna Kościoła w 100 lat od «Rerum Novarum»”. Badania miały na celu

³⁷ R. Śpiewak, *Obecność katolickich treści religijnych w mediach publicznych po ustawie medialnej z 1992 roku*, Łódzkie Studia Teologiczne, 27/1/ 2018, s. 155-174.

³⁸ R. Śpiewak, *Nauka społeczna Kościoła w 100 lat od «Rerum Novarum» – w obronie podstawowych ideałów społecznych*, w: *Audycje Radia Watykańskiego: treści, konteksty, interpretacje. Na podstawie wybranych nagrań*, red. J. W. Adamowski, D. Kuźmina, J. Woźniak-Kasperek, Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2021, s. 291-306. ISBN 978-8365741-74-5.

interpretację treści przekazów medialnych oraz ich aktualność we współczesnym kontekście społecznym. Kościół musiał nauczyć się funkcjonowania w systemie wolnościowo-demokratycznym, którego cechą zasadniczą stanowił pluralizm światopoglądowy. Niejednokrotnie pojawiały się też zarzuty, że przez swoje zaangażowanie społeczne – a co za tym idzie także wpływy polityczne – prowadzi do „katolicyzacji” społeczeństwa. Mówiono nawet o nowej „miękkiej dyktaturze” Kościoła w kontekście jego religijno-społecznego przepowiadania. Mimo to –, albo wręcz przeciwnie, z tego powodu – koniecznością stało się umiejętne popularyzowanie społecznego nauczania Kościoła w kontekście ówczesnych wyzwań. Należy zwrócić uwagę na wyjątkową rolę papieża Jana Pawła II, który był wówczas niekwestionowanym autorytetem moralnym i swoim nauczaniem wyznaczał kierunki przemian społecznych. Egzemplifikacją tego jest tematyka jego poszczególnych encyklik społecznych. Stanowiły one nie tylko dla katolików, ale i dla ogółu społeczeństwa, ważny punkt odniesienia w obliczu nowej rzeczywistości. Choć istota społecznego nauczania papieża osadzona była na gruncie wiary, to jednak zawierała w sobie przesłanie o charakterze uniwersalnym i była uwzględniana w szerszym dyskursie intelektualnym.

Wobec powyższego analizowane przeze mnie audycje spełniały funkcję publicystyczną, a zarazem edukacyjną. Był to przejaw odpowiedzialności Kościoła za kształt rzeczywistości społecznej w dobie transformacji ustrojowej. Kontekst dziejowy, w którym były emitowane, jeszcze silniej potwierdził istotę społecznego nauczania Kościoła. Była nią troska o integralny rozwój człowieka, a co za tym idzie, i całego społeczeństwa. Treść audycji nasuwa szereg wniosków, które mogą stanowić swoiste przesłanie wobec wyzwań współczesności. W tym zakresie stale potrzebna jest edukacja za pomocą nowych narzędzi technologicznych i medialnych.

Innym przykładem moich zainteresowań mediami katolickimi była prasa katolicka z przełomu XIX i XX wieku. Były to badania prasoznawcze o charakterze idiograficznym. Starłem się w nich uchwycić główne problemy religijne, społeczne i narodowościowe na łamach „Gazety Katolickiej” ukazującej się w Królewskiej Hucie (Chorzowie) w okresie 1896-1910 na tle ówczesnej sytuacji politycznej. Tworząca się energicznie prasa polskojęzyczna ulegała różnym tendencjom politycznym i społecznym odzwierciedlając na swoich łamach problemy zaistniałe na terenie Górnego Śląska. Moje badania wpisywały się w projekt prowadzony w Katedrze

Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów zatytułowany: *Media w ekonomii i ekonomia w mediach*. Efektem tego projektu była publikacja wydana przez Wydawnictwo naukowe PWN w Warszawie w języku angielskim, w którym znalazł się także mój rozdział zatytułowany: *The Workers' Issue in the Press of Upper Silesia at the Turn of the 19th and 20th Centuries*³⁹.

W roku 2018 zaproszony zostałem przez Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej do współpracy badawczej dotyczącej kształtowania się relacji państwo-Kościół na Górnym Śląsku w latach 1945-1989. W projekcie tym chodziło o zdiagnozowanie i scharakteryzowanie konfliktu ideologicznego jaki narastał pomiędzy państwem i Kościołem w tamtym okresie. Owocem wspomnianej współpracy była publikacja monograficzna wydana przez IPN z moim rozdziałem poświęconym opisanemu wyżej zagadnieniu⁴⁰.

W swoich badaniach skupiłem się na wznowionym w 1945 r. po zakończeniu II wojny światowej tygodniku kościelnym „Gość Niedzielny”. Celem moich badań było zidentyfikowanie na podstawie analizy treści publikowanych w nim artykułów i przekazywanych informacji sposobu postrzegania nowej rzeczywistości politycznej przez redaktora naczelnego i wydawców „Gościa Niedzielnego”. Analiza treści tygodnika z 1945 r. miała przede wszystkim uwydatnić rozumienie relacji państwo-Kościół w tym specyficznym okresie. Chodziło przy tym także o próbę uchwycenia, jaki obraz rzeczywistości rysował się w świadomości przeciętnego czytelnika „Gościa Niedzielnego”.

Zaznaczyć trzeba, że w okresie międzywojennym, od momentu powstania w 1923 r. do września 1939 r. „Gość Niedzielny” był zdecydowanie antybolszewicki. W konsekwencji oznaczało to, że również antyradziecki i antystalinowski. Stosunkowo bardzo szybko bo już w dwa tygodnie po wyzwoleniu Katowic, które nastąpiło 27 stycznia 1945 r. „Gość Niedzielny” wznowił swoją działalność. Warto nadmienić, że

³⁹ R. Śpiewak, *The Workers' Issue in the Press of Upper Silesia at the Turn of the 19th and 20th Centuries*, w: *Media Economics. Economic issues in the media. Theory and practice*, red.: B. Nierenberg, J. Gołuchowski, M. Łuczak, A. Pethe, M. Barańska, D. Marquardt, PWN, Warszawa 2018.

⁴⁰ R. Śpiewak, *Obraz rzeczywistości politycznej w publicystyce „Gościa Niedzielnego” w roku 1945*, w: *Relacje Kościół – państwo na Górnym Śląsku w latach 1945–1989. Konflikt ideologiczny*, red. A. Dziurok, Wyd. IPN Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Warszawa – Katowice 2019, s. 53-91.

była to jedna z pierwszych gazet polskich, która pojawiła się na rynku. Jednocześnie tygodnik ten znalazł się w nowej rzeczywistości politycznej i stanął wobec nowych wyzwań. W wyniku moich badań wykazałem, że w sprawach państwowych „Gość Niedzielny” publikował jedynie informacje bez podejmowania jakiegokolwiek refleksji wobec faktów. Stanowiło to ogromną różnicę w stosunku do „Gościa Niedzielnego” redagowanego przed wojną. Pozbawiono tym samym czytelników możliwości rozumienia zmiany sytuacji politycznej. Mogło przez to wzrastać u nich zaufanie a nawet swoista uległość wobec nowych władz komunistycznych. Wykazałem, że przeciętny czytelnik mógł mieć poczucie, że nastąpiły „nasze” władze, tworzone jest „niepodległe” państwo i „własne” instytucje. Mobilizowano wręcz do brania odpowiedzialności za los własnej ojczyzny przy zachowaniu lojalności wobec nowego rządu polskiego i jego przedstawicieli na Śląsku.

Szukając pewnej analogii, przywołać można sytuację, która miała miejsce po I wojnie światowej. Odradzająca się Polska była bardzo słaba, ledwo co ukształtowała suwerenne władze a jednak podjęto walkę z bolszewikami i dzięki „Cudowi nad Wisłą” pokonano na tamtą chwilę śmiertelnego wroga ideologicznego. „Gość Niedzielny” przez całe lata o tym przypominał. W 1945 r. na podobną postawę się nie zdobył.

Moje zainteresowania badawcze zorientowane były także na identyfikację obrazu polskości Śląska i śląskiej tożsamości w przekazach medialnych. W monografii „Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska⁴¹”, której byłem współautorem chodziło o ukazanie różnego rodzaju narracji na temat Polski w mediach regionalnych ukazujących się na terenie Górnego Śląska. W moim studium zatytułowanym: „Górnośląskie zapomnienie. Dawne i współczesne narracje o Polsce⁴²” zestawilem dwie zgoła odmienne narracje na temat Polskości, które pojawiły się w mediach w okresie dwudziestolecia międzywojennego i współcześnie. Zbadałem treści dotyczące polskości i państwa polskiego ukazujące się na łamach współczesnego periodyku Ruchu Autonomii Śląska pt. „Jaskółka Śląska” i

⁴¹ R. Śpiewak, A. Pethe, A. Musialik-Chmiel, Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2019.

⁴² R. Śpiewak, Górnośląskie zapomnienie? Dawne i współczesne narracje o Polsce, w: Polskość w narracjach medialnych z perspektywy Górnego Śląska, red.: A. Pethe, A. Musialik-Chmiel, R. Śpiewak, wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2019, s. 13-47.

zestawiłem je z tym co o Polsce mówili i pisali górnośląscy przywódcy z początku XX wieku. W wyniku moich badań wykazałem, że po prawie stu latach narracja medialna o Polsce na łamach „Jaskółki Śląskiej” diametralnie się zmieniła. Zniknął obraz Polski wytęsknionej i upragnionej a w to miejsce pojawił się obraz państwa polskiego przedstawianego jako ciemieżyciela i wyzyskiwacza mieszkańców regionu Górnego Śląska. Dowiodłem, że na łamach „Jaskółki Śląskiej” Polska przedstawiana była jako „chora”, fanatyczna, scentralizowana, nacjonalistyczna i wroga. W publicystyce podkreślano różnice etniczne a nawet narodowe, wyolbrzymiano poczucie krzywdy, podsycano antagonizmy w sferze społecznej i politycznej. Zestawiając dwie narracje o Polsce z perspektywy Górnego Śląska, dawną i współczesną, trudno oprzeć się wrażeniu, że ideowe przesłanie dawnych pokoleń Górnoślązaków zostało zanegowane a nieraz zapomniane.

W zbliżonym nurcie, odnoszącym się do badań przekazów medialnych, sytuuje się inna moja publikacja: „Rola mediów katolickich w stymulowaniu polityki w regionie na przykładzie >>Gościa Niedzielnego<< z okresu międzywojennego w województwie śląskim”⁴³. Media masowe stanowią jedno z ważniejszych narzędzi stymulowania życia społeczno-politycznego. Poprzez oddziaływanie na społeczeństwo kształtują one poglądy, postawy i wzorce zachowań. Przedmiotem moich badań było czasopismo „Gość Niedzielny” ukazujące się na terenie części Górnego Śląska włączonej do odrodzonego państwa polskiego. Ich celem było pokazanie na jego przykładzie roli mediów katolickich w kształtowaniu polityki na Górnym Śląsku w tamtym okresie. Biorąc pod uwagę model analizy aktu komunikowania H. Lasswella można określić poszczególne elementy procesu komunikacji za pośrednictwem tygodnika „Gość Niedzielny”. Zasadniczym nadawcą treści był lokalny Kościół katolicki, reprezentowany przez poszczególnych biskupów katowickich okresu międzywojennego. To w ich gestii było powoływanie redaktorów naczelnych „Gościa Niedzielnego”. Był to okres, w którym znaczący wpływ na społeczeństwo miały podmioty instytucjonalne między innymi państwo, szkoła oraz Kościół katolicki. Ten ostatni w realizacji swojej misji społecznej starał się też

⁴³ R. Śpiewak, Rola mediów katolickich w stymulowaniu polityki w regionie na przykładzie „Gościa Niedzielnego” z okresu międzywojennego w województwie śląskim, w: Media w procesie tworzenia i realizacji polityki regionalnej w województwie śląskim, red. Z. Widera, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2021, s. 71-102.

oddziaływać na lokalne społeczeństwo na Górnym Śląsku. W tym celu posłużono się medium, które stanowił tygodnik kościelny „Gość Niedzielny”. Na ówczesnym etapie prasa stanowiła główne narzędzie oddziaływania i urabiania opinii publicznej. O jego adresatach dowiadujemy się z treści podtytułu: „Tygodnik dla ludu katolickiego Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego”. Od 1925 r. byli nimi diecezjanie nowo utworzonej diecezji katowickiej. Wyraźnie jest więc określony jego regionalny a zarazem propolski charakter. Zasięg oddziaływania „Gościa Niedzielnego” określały granice diecezji katowickiej, które w okresie międzywojennym pokrywały się z granicami województwa śląskiego. W wyniku przeprowadzonej analizy treści ukazujących się na łamach „Gościa Niedzielnego” pokazałem, że chęć wpływania na życie społeczno-polityczne regionu dotyczyła kilku szczególnych kwestii. Sformułowałem je w postaci kilku następujących twierdzeń:

1. Ówczesny regionalizm był silnie propaństwowy. Miał charakter zdecydowanie dośrodkowy a nie separatystyczny. Rozwój regionów miał wpływać na pomyślność i bezpieczeństwo całego państwa polskiego.

2. Biorąc pod uwagę wyjątkową religijność mieszkańców Górnego Śląska uznano ją za czynnik sprzyjający rozwojowi państwa. Jasno określony walor aksjologiczny religii katolickiej stanowił katalizator budowania ładu społecznego.

3. W związku z tym, im większa świadomość religijna tym większe zaangażowanie na rzecz dobra wspólnego i postawy obywatelskie.

4. O trwałości i rozwoju regionu a w szerszej perspektywie państwa nie decydują jedynie czynniki gospodarczo-ekonomiczne. Fundamentalne a wręcz warunkujące znaczenie mają wartości duchowe takie jak miłość społeczna, poczucie narodowe, (patriotyzm), tożsamość kulturowa i religijna.

5. Troska o społeczeństwo ujawnia się i potwierdza poprzez troskę o rodzinę i ochronę jej funkcji. Dotyczy to zwłaszcza wychowania i kształtowania młodego pokolenia. Państwo ma tu spełniać rolę wspomagającą a nie zastępującą rodzinę. W szczególności dotyczy to przeciwdziałaniu ateizacji i demoralizacji.

6. Troska o dobro społeczne, rozwój i bezpieczeństwo regionu może ulegać różnym wpływom ideologicznym. Ideologie dekonstruujące dotychczasowy, rodzimy, tradycyjny system wartości stanowią poważne zagrożenie społeczne.

7. Proces ten może odnosić się także do integracji ponadnarodowej i ponadpaństwowej. Wizja zjednoczonej Europy może podlegać różnym wpływom ideologicznym, które mogą zakłócać integralność państwową Polski.

W moich badaniach często musiałem czerpać z moich kompetencji z dziedziny teologii, doktryny społecznej Kościoła, czy historii. Badając media w perspektywie współczesnej, ale i historycznej wykorzystywałem moją wiedzę z zakresu historii Śląska. Właśnie ten obszar jest mi szczególnie bliski. Bez gruntownej wiedzy z historii Śląska moje badania mediów w wybranych zakresach nie byłby możliwe. Egzemplifikacją moich zainteresowań historią Śląska jest publikacja poświęcona ks. Emilowi Szramkowi, postaci o ogromnym znaczeniu, zwłaszcza w kontekście odradzania się na Górnym Śląsku polskiej państwowości. Był on promotorem szkolnictwa wyższego na Śląsku, założycielem i prezesem Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz inicjatorem Biblioteki Śląskiej w Katowicach. Jego osobie poświęcona jest moja publikacja: Bł. Ks. Emil Szramek. Historia kształtowała jego, on kształtował historię”, która ukazała się w monografii wydanej przez Archiwum Państwowe w Katowicach oraz Stowarzyszenie Humanistyczne Europa, Śląsk, Świat Najmniejszy⁴⁴.

6. Informacja o wykazaniu się istotną działalnością naukową, realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej w szczególności zagranicznej

Moja długoletnia i wielowymiarowa praca w środowisku studenckim zaowocowała współpracą z Katedrą Epidemiologii i Medycyny Środowiskowej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach w ramach cyklu konferencji naukowych „W przestrzeni leku i stresu”. W roku 2013 podjąłem współpracę z Katedrą Epidemiologii i Medycyny Środowiskowej Wydziału Lekarskiego Śląskiego Uniwersytetu Medycznego kierowaną przez prof. dr hab. Jadwigę Joško-Ochojską, wybitną znawczynię zagadnienia „stresu”. Uczestniczyłem tym samym w I

⁴⁴ R. Śpiewak, Bł. ks. Emil Szramek. Historia kształtowała jego, on kształtował historię, w: Oni decydowali na Górnym Śląsku, red. J. Mokrosz, M. Węcki, Wyd. Archiwum Państwowe w Katowicach, Stowarzyszenie Humanistyczne Europa, Śląsk, Świat Najmniejszy, Agencja Reklamowo-Wydawnicza ILLUSTRIS Damian Halmer, Katowice – Rybnik 2017.

Interdyscyplinarnej, Międzyuczelnianej Konferencji Naukowej: „Lęk – nieodłączny towarzysz człowieka od poczęcia aż do śmierci.”, zorganizowanej przez Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach. Wygłosiłem wówczas referat: „Moje spotkania z lękami studentów”. Na podstawie moich kontaktów ze studentami i przeprowadzonych w formie wywiadów badań empirycznych dokonałem identyfikacji i klasyfikacji kilku kategorii lęków przez nich przeżywanych. Za mój wkład badawczy otrzymałem wówczas specjalne gratulacje i podziękowania od rektora Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach prof. Przemysława Jałowieckiego. Owocem tej współpracy była publikacja w monografii poświęconej lękowi wydanej przez wydawnictwo naukowe Śląskiego Uniwersytetu Medycznego⁴⁵.

W latach 2019-2022 aktywnie uczestniczyłem też we współpracy mojej uczelni z Uniwersytetem św. Cyryla i Metodego w Trnawie na Słowacji. Wielokrotnie byłem zapraszany przez profesorów Wydziału Komunikacji Masowej Uniwersytetu św. Cyryla i Metodego w Trnawie do prowadzenia wykładów eksperckich w zakresie zagadnień związanych z komunikowaniem religijnym oraz kompetencji komunikacyjnych czy deontologii mediów, np.: „Media dla człowieka – człowiek dla mediów? Dylematy rozwoju nowych technologii medialnych”. Ponadto zaznaczyć chcę, że trwająca kilka lat współpraca z niniejszym uniwersytetem zaowocowała udziałem w kilku konferencjach międzynarodowych, wygłoszeniem referatów oraz publikacjami, które ukazały się w monografiach pokonferencyjnych odnotowanych w bazie Web of Science lub wysokopunktowanych czasopismach zagranicznych⁴⁶.

⁴⁵ R. Śpiewak, *Moje spotkania z lękami studentów*, w: *Lęk – nieodłączny towarzysz człowieka od poczęcia aż do śmierci*, red. J. Joško-Ochojska, Katowice 2013, s. 85-104.

⁴⁶ R. Śpiewak, *The Truth In The Media – the necessary condition, but still sufficient?* w: *Megatrends and media. Digital Universe*, red.: Z. Buckova, L. Rusnakova, M. Solik, Trnava 2019, s. 257-274; R. Śpiewak, W. Widera, *Influence of the media on the participation of citizens in the processes of creating and implementing social and economic policy in the interwar period in Poland – case study Gość Niedzielny – online inspirations for contemporary times*, w: *Marketing Identity. Offline is the New Online*, red. A. Kusa, A. Zauskova, Z. Buckova, FMK, Trnava 2019, s. 311-322; R. Śpiewak, Z. Widera, *Influence of catholic media on citizenship*, „*European Journal of Science and Theology*”, June 2020, Vol. 16, no. 3, s. 95-106. (140 pkt.); R. Śpiewak, W. Widera, *The Mission of the Catholic Church for the State in the Discourse of “Gość Niedzielny” during Poland’s Interwar Period*, „*Religions*” 2021, 12 (3), 188. <https://doi.org/10.3390/rel12030188> (100 pkt.)

W roku 2021 zostałem zaproszony do udziału w projekcie badawczym zatytułowanym: „Laboratorium wolności religijnej”, prowadzonym przez fundację „Pro Futuro Theologiae” działającą na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu przy współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości. Jako ekspert uczestniczyłem w cyklu debat na temat: „Wolność religijna w edukacji dziecka – nastolatka – studenta – człowieka dojrzałego”. Celem projektu było przeciwdziałanie przestępczości przeciwko wolności sumienia i wyznania oraz wszelkiej dyskryminacji na tle przynależności wyznaniowej poprzez dedykowane do odpowiednich grup działania prewencyjne i profilaktyczne oraz kształtowanie postaw społecznej nieakceptowalności prześladowań za przekonania religijne. Pozwoliło to na zdiagnozowanie i rozpoznanie pełnej skali zjawiska naruszania wolności sumienia i wyznania, co z kolei umożliwiło jego monitorowanie oraz wdrożenie odpowiednich działań prewencyjnych. Badania miały na celu zweryfikowanie przez sztab ekspertów przypadków łamania wolności sumienia a także upowszechnieniu wiedzy z zakresu dyskryminacji chrześcijan w Polsce. Ponadto chodziło o kształtowanie postaw społecznych, obywatelskich i patriotycznych. Jednym z owoców tego projektu jest przygotowywany raport i publikacja przeprowadzonych analiz.

Prócz tego, również w roku 2021 rozpoczęty został z moim udziałem międzynarodowy projekt badawczy w obszarze komunikacji medialnej Jednostek Samorządu Terytorialnego ze społecznościami lokalnymi z udziałem organizacji pozarządowych w kontekście wykorzystania nowych mediów. Projekt ten jest realizowany we współpracy Katedry Badań Rynkowych i Marketingowych na Wydziale Informatyki i Komunikacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Centrum Kreatywnego Obywatelstwa na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Wydziałem Masowej Komunikacji Uniwersytetu św. Cyryla i Metodego w Trnawie. Szczególnym aspektem tego projektu są badania jakościowe przeprowadzone zarówno w wytypowanych organizacjach społecznych oraz wśród władz samorządowych. Ma on też na celu stworzenie optymalnego modelu komunikacji (Media-Organizacje-Fora MOF) angażującego społeczności lokalne w proces zarządzania gminami⁴⁷.

⁴⁷ R. Śpiewak, Z. Widera, W. Widera, Wykorzystanie organizacji społecznych w procesie komunikacji samorządów z interesariuszami (z mieszkańcami) Model MOF.

W roku 2022 w związku z trwającą wojną Rosji z Ukrainą zainicjowany został także wspólny projekt badawczy w zakresie postaw społecznych w środowiskach religijnych (parafialnych) wobec uchodźców wojennych z Ukrainy. Przeprowadzone w czerwcu i lipcu 2022 r. badania porównawcze w wytypowanych parafiach polskiej i słowackiej miały zweryfikować związek zachowań humanitarnych i społecznych w kontekście popularyzacji katolickiej nauki społecznej. Efektem procesu badawczego jest współautorski artykuł stanowiący raport z badań wraz z analizą i interpretacją skierowany do publikacji w zagranicznym wysokopunktowanym czasopiśmie⁴⁸.

Kolejnym przykładem mojej współpracy międzyuczelnianej i międzynarodowej jest projekt, którego partnerami są Wydział Teologiczny Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Katedra Komunikacji Religijnej, Marketingu i Reklamy, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach - Centrum Kreatywnego Obywatelstwa, Instytut Nauk Politycznych, Katedra Badań Rynkowych i Marketingowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach oraz Wydział Komunikacji Masowej Uniwersytetu Św. Cyryla i Metodego w Trnawie.

Procesy globalizacji i neoglobalizacji są katalizatorem przemian w obszarze życia religijnego, które traci swój wspólnotowy charakter na rzecz jednostkowego, zindywidualizowanego odniesienia do Boga, w znaczącej mierze dzięki kulturze postmodernizmu i postprawdy. Media, będąc częścią profanum, i spełniając swoje funkcje w epoce globalizacji i neoglobalizacji, odgrywają istotną rolę w prezentowaniu opinii publicznej własnej interpretacji rozumienia doktrynalnych podstaw religii oraz determinantów życia religijnego. Epoka neoglobalizacji przynosi stopniowe przeorientowanie procesów kulturowych w stronę respektowania praw człowieka i dowartościowania państw narodowych, co otwiera potencjalną możliwość zacieśnienia wzajemnych odniesień państwa i religii, np. rezygnacja z zasady autonomii państwa i kościoła/związku wyznaniowego na rzecz przyjęcia modelu państwa teokratycznego czy też na rzecz instrumentalizacji spraw wiary bądź jej eliminacji ze sfery publicznej.

⁴⁸ R. Śpiewak, W. Widera, D. Jánošová, T. Jobczyk, The Roman Catholic parish in the face of the Ukrainian refugee crisis. A case study of St. Joseph Parish in Chorzów, Poland and Holy Spirit Parish in Kátlovce, Slovakia, Religion MDPI 2023.

Celem projektu jest naukowa dyskusja słowackich i polskich badaczy zajmujących się problematyką mediatyzacji religii. Istotnym efektem realizacji projektu jest zwiększenie wartości poznawczej w obszarze badań nad mediatization of religion. Autorzy projektu planują przedstawić wyniki swoich analiz podczas pobytu jako Visiting Scholar na Uniwersytecie Św. Cyryla i Metodego w Trnawie (wiosna 2023).

Chcę także wspomnieć, że w roku 2012 na mocy dekretu Arcybiskupa katowickiego zostałem powołany w roli eksperta II Synodu Archidiecezji katowickiej (2012-2016) w ramach Komisji ds. Dziedzictwa Kościoła katowickiego kierowanej przez prof. dr hab. Jerzego Myszora. Celem Synodu było przygotowanie dokumentu ukierunkowującego działalność pastoralną partykularnego Kościoła w aktualnym kontekście społecznym. W trakcie wieloaspektowych konsultacji i analiz podkreślano szczególną rolę mediów archidiecezjalnych w realizacji misji Kościoła katolickiego we współczesnym świecie⁴⁹. Zwrócono uwagę na konieczność poszerzenia programu kształcenia alumnów Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach studiujących na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego o zagadnienia z wiedzy o komunikacji społecznej i mediach⁵⁰. Sformułowano też postulaty dotyczące zagospodarowania współczesnych kanałów komunikacji medialnej, które powinny stawać się w sposób coraz bardziej profesjonalny narzędziem służącym realizacji misji chrześcijaństwa w społeczeństwie⁵¹. W ramach komisji ds. Dziedzictwa Kościoła katowickiego zająłem się inwentaryzacją bardzo bogatego dziedzictwa prasy katolickiej wydawanej na przestrzeni lat na Górnym Śląsku, szczególnie w okresie istnienia diecezji katowickiej (od 1925). Postulowałem też konieczność archiwizacji wydawnictw parafialnych i przekazywania ich do Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach⁵².

⁴⁹ Wsłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej, red. G. Strzelczyk, M. Józwiak, Wyd. Księgarnia św. Jacka, Katowice 2016, s. 16.

⁵⁰ Tamże, s. 61.

⁵¹ Tamże, s. 110.

⁵² Tamże, s. 70.

7. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

Po obronie pracy doktorskiej moją dotychczasową wiedzę i kompetencję zdobyte dzięki obecności w środowisku akademickim różnych uczelni stały się asumptem dla władz kościelnych do skierowania mnie do pracy duszpasterskiej w roli duszpasterza akademickiego⁵³. Moją posługę realizowałem w Rybniku w ramach istniejącego tam Kampusu, który tworzyły Politechnika Śląska (Centrum Kształcenia Inżynierów), Uniwersytet Śląski i Uniwersytet Ekonomiczny. W roku 2006, w którym zacząłem swoją pracę w tamtejszym ośrodku studiowało około 5 tys. studentów na różnych kierunkach i specjalnościach. Kierowany przeze mnie ośrodek duszpasterstwa akademickiego był prężnym i znaczącym ośrodkiem, którego działalność zdobyła uznanie nie tylko w lokalnym środowisku, ale także w skali ogólnopolskiej⁵⁴. Przez 10 lat mojej posługi jako duszpasterza akademickiego inicjowałem i animowałem wiele działań integrującym środowisko akademickie oraz o charakterze edukacyjnym i społecznym. Zostałem zaproszony do gremium koordynującego funkcjonowanie Kampusu, które tworzyli pełnomocnicy rektorów trzech działających w Rybniku uczelni. Bardzo intensywnie współpracowałem też z władzami miasta Rybnika w opracowywaniu strategii rozwoju środowiska akademickiego. Szczególnym obszarem mojej działalności było wspieranie samorządów studenckich w ich różnorodnych inicjatywach. Rezultatem tej współpracy i wyrazem doceniania mojego zaangażowania było nadanie mi przez samorzady studenckie trzech rybnickich uczelni w roku 2009 prestiżowego tytułu: „Przyjaciel studenta”.

Moją wielopłaszczyznową obecność i zaangażowanie na rzecz środowiska akademickiego były dobrze odbierane także przez zmieniające się na przestrzeni lat władze trzech uczelni: Politechniki Śląskiej, Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Już w 2006 r. dziekan wydziału Budownictwa Politechniki Śląskiej zaproponował mi w ramach wykładów zleconych prowadzenie zajęć z Etyki dla inżynierów. Zajęcia te prowadziłem przez dziesięć lat dla wszystkich studentów kształcących się na kierunku Budownictwo i Architektura w Centrum Kształcenia Inżynierów Politechniki Śląskiej w Rybniku. Z kolei w tym samym czasie

⁵³ https://silesia.edu.pl/index.php/%C5%9Apiewak_Rafa%C5%82 (dostęp 10. 11. 2022)

⁵⁴ <https://dziennikzachodni.pl/tag/ksiadz-rafal-spiewak> (dostęp 10. 11. 2022)

władze Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach poprosiły mnie o prowadzenie wykładów zleconych z przedmiotów: Etyka w zarządzaniu projektami oraz Historia Gospodarcza Świata na kierunku Finanse i Ekonometria oraz Ekonomia. W 2011 r. na niniejszym uniwersytecie zaproszono mnie do współtworzenia nowego kierunku Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna. Brałem udział w tworzeniu programu studiów nowego kierunku. W tym samym roku zostałem też zatrudniony na Wydziale Informatyki i Komunikacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach na stanowisku adiunkta w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów.

Od początku prowadzenie zajęć dydaktycznych stało się moją pasją na co znaczący wpływ miał bardzo dobry kontakt ze studentami oraz kadrami profesorską i władzami uczelni. Na przestrzeni lat w ramach zajęć dydaktycznych prowadziłem wiele przedmiotów i przygotowywałem do nich autorskie sylabusy. (Historia Polski po 1918 r.; Współczesna historia Polski w mediach; Historia mediów; Aksjologia i etyka dziennikarstwa; Warsztat z retoryki - przygotowanie wystąpień publicznych; Retoryka i erystyka; Estetyka; Sztuka pisania; Media w procesach integracji europejskiej; Psychologia; Etyka i odpowiedzialność zawodowa w zarządzaniu projektami; przygotowałem też wykłady monograficzne z: Historii prasy na Śląsku) Przez dwa lata byłem członkiem Wydziałowej Komisji do spraw Jakości Kształcenia. W aktualnej kadencji 2021-2024 zostałem też wybrany do Rady Wydziału Informatyki i Komunikacji z grona adiunktów.

Byłem promotorem 47 prac licencjackich i jednej magisterskiej. Byłem też promotorem pomocniczym doktoratu Krzysztofa Horowskiego napisanego pod kierunkiem prof. UŚ. dr. hab. Damiana Guzka i obronionego na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3 listopada 2022 r.

W ramach współpracy partnerskiej mojego uniwersytetu z Uniwersytetem św. Cyryla i Metodego w Trnawie opiekowałem się przybywającymi na nasz uniwersytet studentami ze Słowacji w ramach wymiany Erasmus.

Prowadziłem też wykłady uczestnicząc w programie Erasmus+. Podczas pierwszego pobytu na Uniwersytecie Św. Cyryla i Metodego w Trnawie, w okresie od 19. 10. 2020 do 25. 10. 2020 prowadziłem wykłady, które skoncentrowały się wokół takich zagadnień jak:

- Zastosowanie Big Data w identyfikacji odbiorców przekazów medialnych

- Różnorodne zagrożenia użytkowników mediów cyfrowych
- Opracowanie projektu aplikacji mobilnej do edukacji w mediach

Natomiast w okresie od 17. 10. 2022 do 23. 10. 2022 program wyznaczyły bardzo aktualne wyzwania społeczne i komunikacyjne. Z tego względu moje wykłady dotyczyły takich zagadnieniach jak:

- Komunikacja władz samorządowych z uchodźcami.
- Budowanie relacji między organizacjami religijnymi a imigrantami.
- Komunikacja marketingowa podczas pandemii COVID 19.
- Projekt procesu badawczego w zakresie komunikacji z uchodźcami z Ukrainy w Polsce i na Słowacji w wyniku wojny rosyjsko-ukraińskiej.

W czasie mojej pracy duszpasterskiej w środowisku akademickim byłem rektorem kościoła akademickiego w Rybniku, obiektu zabytkowego pochodzącego z XV w⁵⁵. Jest to najstarszy obiekt sakralny na terenie archidiecezji katowickiej. Dzięki moim staraniom pozyskałem z budżetu miasta dwie dotacje, które umożliwiły generalny remont tego obiektu przeprowadzony pod okiem konserwatora zabytków. Prócz tego swoistym ewenementem w skali ogólnopolskiej było utworzenie na terenie kampusu specjalnej kaplicy dla studentów i nauczycieli akademickich⁵⁶. Zaznaczyć trzeba, że inicjatywę tą na świeckich uczelniach udało się zrealizować dzięki wsparciu trzech ówczesnych samorządów studenckich i władz uczelni. Idea ta nawiązywała do tradycji i wzorców wypracowanych na wielu zachodnich uczelniach. Przy kaplicy uruchomiony został także ośrodek wsparcia duchowego i psychologicznego.

Prócz tego w okresie 2006-2016 pełniłem funkcję kapelana harcerzy. Swoją opieką duszpasterską otaczałem bardzo liczny i prężnie działający Hufiec Ziemi Rybnickiej. W roku 2013 zostałem laureatem nagrody w kategorii „Wspierający duszę” w ramach Gali Mistrzów Harcerstwa organizowaną przez Śląską Chorągiew

⁵⁵ https://silesia.edu.pl/index.php/%C5%9Apiewak_Rafa%C5%82 (dostęp 11. 11. 2022); https://pl.wikipedia.org/wiki/Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_akademicki_Wniebowzi%C4%99cia_Naj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Maryi_Panny_w_Rybniku (dostęp 11. 11. 2022)

⁵⁶

https://silesia.edu.pl/index.php/Kaplica_akademicka_pw._%C5%9Bw._Teresy_Benedykty_od_Krzy%C5%BCa_w_Rybniku (dostęp 10. 11. 2022)

ZHP⁵⁷. Ponadto w ramach mojej społecznej działalności byłem kapelanem Związku Piłsudczyków i Organizacji Niepodległościowych, opiekunem Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Rybniku. We wszystkich tych środowiskach prócz posługi ściśle duszpasterskiej prowadziłem odczyty z zakresu historii Śląska, edukacji medialnej i komunikacji społecznej. Byłem też wielokrotnie zapraszany jako prelegent do Czeskiego Cieszyna przez władze tamtejszego Uniwersytetu Międzygeneracyjnego w Republice Czeskiej – organizacji skupiającej liczne środowisko polonijne⁵⁸.

W roku 2007 z mojej inicjatywy i dzięki mojemu zaangażowaniu powstało w Rybniku pierwsze niemedyczne hospicjum domowe⁵⁹. Prowadzi ono swoją działalność do dnia dzisiejszego w ramach zainicjowanego przeze mnie stowarzyszenia. Funkcję jego kapelana pełniłem przez 9 lat. Zaznaczyć trzeba, że w realizację tej wyjątkowej misji hospicyjnej włączali się także studenci, działając bądź to jako wolontariusze niemedyczni bądź wolontariusze organizujący przedsięwzięcia edukacyjne i charytatywne.

Szukając nowych sposobów docierania do młodych ludzi z ofertą duszpasterstwa akademickiego byłem pomysłodawcą stworzenia projektu klubokawiarni studenckiej w Rybniku. W jego realizację na zasadzie wolontariatu zaangażowali się studenci różnych uczelni. Klubokawiarnia o nazwie „Żółty Młynek” powstała w 2015 r. i stała się przestrzenią różnorodnych działań kulturalnych, popularyzujących naukę, kulturę i sztukę. Odbывały się w niej spotkania z wybitnymi naukowcami, podróżnikami, warsztaty fotograficzne, wieczory filmowe i koncerty. Jej prowadzeniem zajmowało się specjalnie powołane przeze mnie stowarzyszenie „DAR”⁶⁰.

Mając na uwadze działalność popularyzującą naukę chciałem zwrócić uwagę na mój dorobek publicystyczny, który był rezultatem zdobytej wiedzy i posiadanych kompetencji. Z tej racji byłem zapraszany przez rozgłośnie radiowe (Radio eM i

⁵⁷ <https://old.chrzanow.pl/aktualnosci/informacje/2013-04-10-gala-mistrzow-harcerstwa-2013.html> (dostęp 12. 11. 2022)

⁵⁸ <https://zwrot.cz/2013/12/emocje-w-dziennikarstwie/> (dostęp 14. 11. 2022)

⁵⁹ <https://rybnickiehospicjum.wordpress.com/o-hospicjum/> (dostęp 10. 11. 2022); <https://rybnickiehospicjum.wordpress.com/ludzie/> (dostęp 10. 11. 2022)

⁶⁰ <https://dziennikzachodni.pl/duszpasterstwo-akademickie-w-rybniku-ma-pub-to-zolty-mlynek-wideo-zdjecia/ar/c3-3819877> (dostęp 10. 11. 2022); <https://rybnik.naszemiasto.pl/zolty-mlynek-w-rybniku-duszpasterstwo-otworzylo/ar/c3-3345809> (dostęp 10. 11. 2022)

Polskie Radio Katowice) do udziału w różnych audycjach jako ekspert w dziedzinie mediów, teologii oraz zagadnień społecznych. Prowadziłem także audycje poświęcone duszpasterstwu akademickiemu, misji uczelni wyższej czy też przygotowaniu do małżeństwa. W roku 2019 przygotowałem cykl rozważań adwentowych w ramach audycji magazynu religijnego „Ślady” Polskiego Radia Katowice. Ponadto publikowałem także na łamach „Dziennika Zachodniego” oraz „Tygodnika Rybnickiego”⁶¹. (wykaz w punkcie 10.)

W ramach aktywności popularyzatorskiej mieści się również moja współpraca z różnymi szkołami. Wielokrotnie prowadziłem oprócz rekolekcji, różnego rodzaju prelekcje, warsztaty, wykłady dla młodzieży na różnych szczeblach edukacji. Byłem zapraszany przez dyrekcję lub nauczycieli Zespołu Szkół Urszulińskich w Rybniku, Zespołu Szkół Ponadpodstawowych im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Rybniku oraz II Liceum Ogólnokształcącego im. Jana Matejki w Siemianowicach Śląskich. W przypadku tego ostatniego koordynowałem też współpracę szkoły z Uniwersytetem Ekonomicznym w Katowicach.

Wśród moich istotnych zainteresowań pozostaje poezja i malarstwo. Wydałem trzy tomiki mojej poezji i malarstwa: „Szukam dawnych łez” (2006); „Ślady” (2012); „Trwanie” (2019). W związku z tym byłem organizatorem zarówno wieczorów poetyckich jak i wernisaży malarskich w Centrum Duszpasterza Akademickiego w Rybniku oraz Domach Kultury Siemianowic Śląskich, Opactwie Pocysterskim w Rudach Raciborskich⁶².

Ostatnim elementem aktywności o charakterze organizacyjnym, edukacyjnym i społecznym, na który pragnę zwrócić uwagę jest moja intensywna w ostatnim czasie działalność duszpasterska. Oprócz pełnowymiarowej pracy na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach od 1 października 2021 decyzją arcybiskupa katowickiego Wiktora Skworca pełnię urząd proboszcza parafii św. Józefa w Chorzowie. Jest to parafia wielkowiejska licząca 11, 5 tys. parafian, znajdująca się w centralnej części aglomeracji górnośląskiej. W ramach mojej posługi dzieje się z wiernymi moją wiedzą i kompetencjami z dziedziny komunikacji społecznej i mediów,

⁶¹ Wykaz w punkcie 8.

⁶² <https://www.siemck.pl/wydarzenie/ludzie-z-pasja-ksiadz-rafal-spiewak/> (dostęp 14. 11. 2022); <https://slaskiesiemianowice.pl/ksiadz-ktory-maluje-i-pisze-wiersze/> (dostęp 14. 11. 2022);

zwłaszcza dotyczy to pracy z młodzieżą i rodzicami. Biorąc pod uwagę sprawy organizacyjne chciałbym wskazać na założony przeze mnie w marcu 2022 r. Parafialny Komitet Pomocy Uchodźcom z Ukrainy. Jego działalność została dostrzeżona zarówno w mediach lokalnych, ale też i ogólnopolskich. Wyrazem doniosłości zaangażowania parafii św. Józefa w pomoc Ukraińcom zarówno przybywającym do Polski jak i pozostającym na Ukrainie była obecność w dniach 22-23 października 2022 biskupa Edwarda Kawy z archidiecezji lwowskiej⁶³.

Zostałem też mianowany przez metropolitę katowickiego na funkcję duszpasterza rodzin Dekanatu Chorzów, oraz koordynatora Synodu o synodalności – ogólnokościelnej inicjatywy papieża Franciszka (2021-2023). Szczególnym aspektem niniejszej inicjatywy jest szeroko rozumiana komunikacja zarówno w wymiarze wewnątrzkościelnym jak i Kościoła z różnymi środowiskami. Proces synodalny został ustanowiony po to, aby stworzyć przestrzeń szczególnego rodzaju spotkania, wzajemnego słuchania się i dialogu. Ma to być czas dzielenia się swoimi obawami, pragnieniami, nadziejami, ale też trudnościami, które generuje skomplikowana sytuacja Kościoła w świecie współczesnym. Dlatego pierwszy, lokalny etap Synodu odbywa się w poszczególnych diecezjach i polega na szerokich konsultacjach, aby wierni, oraz ci, którym sprawy Kościoła nie są obojętne, mogli wnieść swój wkład w eklezjalny dialog. Ja jestem odpowiedzialny za realizację tego procesu w wymiarze dekanatu Chorzów. W listopadzie 2022 r. zostałem przez Arcybiskupa katowickiego Wiktora Skworca mianowany dziekanem Dekanatu Chorzów Archidiecezji Katowickiej.

⁶³ <https://katowice.gosc.pl/doc/7900774.Chorzow-Wizyta-bp-Edwarda-Kawy-w-parafii-sw-Jozefa> (dostęp 12. 11. 2022)

8. Członkostwo w towarzystwach naukowych:

Pragnę również zaznaczyć, że od wielu lat jestem członkiem znaczących towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej i Polskiego Towarzystwa Edukacji Medialnej. W tym okresie aktywnie uczestniczyłem w różnych inicjatywach wymienionych Towarzystw, zwłaszcza w Kongresach oraz konferencjach organizowanych pod ich patronatem. Angażuję się też w działalność sekcji badawczych PTKS – Nowych Mediów oraz Komunikowania Religijnego.

9. Współpraca z czasopismami naukowymi:

„Nasza Przeszłość” – recenzent artykułów.

„Kultura- Teologia-Media” (40 pkt) – recenzent artykułów.

MDPI „Religions” (100 pkt) – Szwajcaria – recenzent artykułów.

10. Publicystyka/ audycje/ wywiady/ felietony:

Poszukajmy razem, „Tygodnik Rybnicki” 16 stycznia 2007, s. 2.

Są drogi i bezdroża, Wywiad Tomasz Ziętek, „Nowiny” 9. Kwietnia 2008, s. 19.

Od siebie jeszcze nikt nie uciekł, „Tygodnik Rybnicki” 22 kwietnia 2008, s. 15.

Bombowe prezenty i śląskie tradycje, Wywiad, Krystian Szytenhelm, „Tygodnik Rybnicki” 21 kwietnia 2009, s. 19.

To wezwanie do odnowy ducha narodu, „Tygodnik Rybnicki”, 13 kwietnia 2010, s. 2.

Przykazania nie ma, ale cnotą jest przywiązanie do tradycji, Wywiad, Barbara Kubica, „Dziennik Zachodni” 24-26 grudnia 2011, s. 5.

Wiara to nie wymądrzanie. O misji Kościoła i rybnickim duszpasterstwie akademickim, „Gazeta Rybnicka” grudzień 2012, s. 25.

Dziś wielki poniedziałek, „Dziennik Zachodni” 21 marca 2016, s. 2.

Dziś wielki wtorek, „Dziennik Zachodni” 22 marca 2016, s. 2.

Dziś wielka środa, „Dziennik Zachodni” 23 marca 2016, s. 4.

Dziś wielki czwartek, „Dziennik Zachodni” 24 marca 2016, s. 2.

Dziś wielka sobota, „Dziennik Zachodni” 26-28 marca 2016, s. 2.

Zmartwychwstanie. Najważniejsze pytania, „Dziennik Zachodni” 29 marca 2016, s. 2.

Wspomnienie o ks. Kaczkowskim, „Dziennik Zachodni” 1. Kwietnia 2016, s. 11.

Ksiądz Śpiewak żegna się z Rybnikiem, Wywiad, Aleksander Król, „Dziennik Zachodni” Rybnik, 27 czerwca 2016, s. 8.

„Antoniczek” na pożegnanie, Wywiad Waclaw Troszka, „Gazeta Rybnicka” sierpień 2016, s. 31.

Spalanie śmieci jest grzechem, „Dziennik Zachodni” 2 grudnia 2016, s. 18.

Pytania o post, „Dziennik Zachodni” 3. Marca 2017, s. 4.

Mija 12. rocznica śmierci Jana Pawła II. Ksiądz Rafał Śpiewak mówi o tym, co papież po sobie zostawił, Wywiad, Bartosz Wojsa, „Dziennik Zachodni” 1-2 kwietnia 2017, s. 2.

Poznałem prof. Oniszczyka jako ucznia. Wspomnienie, „Dziennik Zachodni” 11 grudnia 2021, s. 6.

Refleksja na niedzielę. Nowy cykl w DZ, <https://dziennikzachodni.pl/refleksja-na-niedziele-nowy-cykl-w-dz/ar/9323071>; 24 stycznia 2016, (10. 06. 2021)

Refleksja na niedzielę: Uważajmy na manipulację emocjonalną, <https://dziennikzachodni.pl/refleksja-na-niedziele-uważajmy-na-manipulacje-emocjonalna/ar/9347557>; 31 stycznia 2016, (10. 06. 2021)

Refleksja na niedzielę: Groźba i konsekwencje pływaczki - pisze ks. Rafał Śpiewak, <https://dziennikzachodni.pl/refleksja-na-niedziele-grozba-i-konsekwencje-plywaczki-pisze-ks-rafal-spiewak/ar/9372973>; 7 lutego 2016, (10. 06. 2021)

Refleksja na niedzielę: Wielki Post – szansa na zwycięstwo!, <https://dziennikzachodni.pl/refleksja-na-niedziele-wielki-post-szansa-na-zwyciestwo/ar/9394199>; 14 lutego 2016, (10. 06. 2021)

Refleksja na niedzielę 21 lutego - pisze ksiądz Rafał Śpiewak. Pocięcha, którą niesie Jezus jest wiarygodna, <https://dziennikzachodni.pl/refleksja-na-niedziele-21-lutego-pisze-ksiazd-rafal-spiewak/ar/9421379>; 21 lutego 2016, (10. 06. 2021)

Refleksja na niedzielę 6 marca - pisze ksiądz Rafał Śpiewak. Marnotrawny syn, jak dobrze, że po drodze nie spotkał swego brata..., <https://dziennikzachodni.pl/refleksja-na-niedziele-6-marca-pisze-ksiazd-rafal-spiewak/ar/9470778>; 6 marca 2016, (10. 06. 2021)

Refleksja na Niedzielę Palmową: Cierpienie zawarte w rozmowach, <https://dziennikzachodni.pl/refleksja-na-niedziele-palmowa-cierpienie-zawarte-w-rozmowach/ar/9763357>; 20 marca 2016, (10. 06. 2021)

Wielka Sobota: Życie nie jest absurdem, <https://dziennikzachodni.pl/wielka-sobota-zycie-nie-jest-absurdem/ar/9790449>; 26 marca 2016, (10. 06. 2021)

Ksiądz Rafał Śpiewak żegna się z Duszpasterstwem Akademickim w Rybniku: Nie zatrzymuj mnie [LIST], <https://dziennikzachodni.pl/ksiazd-rafal-spiewak-zegna-sie-z-duszpasterstwem-akademickim-w-rybniku-nie-zatrzymuj-mnie-list/ar/10337918>; 26 czerwca 2016, (10. 06. 2021)

Nie ma wolności bez odpowiedzialności i bez umiłowania prawdy, <https://dziennikzachodni.pl/ks-rafal-spiewak-na-nowy-rok-nie-ma-wolnosci-bez-odpowiedzialnosci-i-bez-umilowania-prawdy/ar/c15-14688109>; 31 grudnia 2019; (10. 06. 2021).

Refleksje adwentowe 2019: Czy Syn człowieczy znajdzie wiarę na ziemi gdy przyjdzie? CZ. 1, <https://dziennikzachodni.pl/refleksje-adwentowe-2019-czy-syn-czlowieczny-znajdzie-wiare-na-ziemi-gdy-przyjdzie-cz1/ar/c15-14625311>; 2 grudnia 2019, (10. 06. 2021)

Refleksje adwentowe 2019: „Wąż mnie zwiódł i zjadłam...” Co nas dziś uwodzi? CZ. 2, <https://dziennikzachodni.pl/refleksje-adwentowe-2019-waz-mnie-zwiold-i-zjadlam-co-nas-dzis-uwodzi-cz2/ar/c1-14643511>; 9 grudnia 2019, (10. 06. 20121)

Refleksje adwentowe 2019. Ks. Rafał Śpiewak: Jezus jest Zbawicielem czy to jakaś mistyfikacja? CZ.3, <https://dziennikzachodni.pl/refleksje-adwentowe-2019-ks-rafal-spiewak-jezus-jest-zbawicielem-czy-to-jakas-mystyfikacja-cz3/ar/c15-14663213>; 17 grudnia 2019, (10. 06. 2021)

Refleksje adwentowe 2019: „Emmanuel to znaczy Bóg z nami.” Bóg z nami – dla nas, żeby nas chronić CZ. 4, <https://dziennikzachodni.pl/refleksje-adwentowe-2019-emmanuel-to-znaczy-bog-z-nami-bog-z-nami-dla-nas-zeby-nas-chronic-cz4/ar/c1-14677525>; 23 grudnia 2019, (10. 06. 2021)

Chrystus przyszedł mimo zamkniętych drzwi. Taka jak dziś była atmosfera w zamkniętym wieczerniku, <https://dziennikzachodni.pl/ks-rafal-spiewak-chrystus-przyszedl-mimo-zamknietych-drzwi-taka-jak-dzis-byla-atmosfera-w-zamknietych-wieczerniku/ar/c1-14912230>; 11 kwietnia 2020, (10. 06. 2021)

Dziękuję Śpiewak?